

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA
MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI**

Shamsiyev Sherzod Istamovich

XOR VA XORSHUNOSLIK

*Respublika oliy o‘quv yurtlari bakalavriatining 5111100 —
“Musiqqa ta‘limi” yo‘nalishi talabalari uchun
o‘quv qo‘llanma*

**“KAMOLOT NASHRIYOTI”
BUXORO – 2022**

Shamsiyev Sherzod Istamovich

Ushbu o'quv qo'llanma 5111100-musiqa ta'limi sohasida tahsil olayotgan talabalar uchun mo'ljallangan bo'lib, "Xor va xorshunoslik" fanining nazariy va amaliyotdagi xor ijrochiligi va uning tahlili xususidagi bilimlar o'rganiladi hamda usuliy sharhlar asosida ijrochilik dasturini kengaytirish uchun bir qator yangi talqindagi musiqiy asarlar DTS ga asoslangan holda keltirilgan.

Mas'ul muharrir:

Olimxo'ja Karimov, BuxDU, San'atshunoslik fakulteti, "Musiqa ta'limi" kafedrası dotsenti.

Taqrizchilar:

Said Bolta-Zoda Saidiy, NavDPI, "Musiqa ta'limi" kafedrası professori, s.f.n. O'zbekiston Kompozitorlari va bastakorlari uyushmasi a'zosi, kompozitor Xalqaro "Antiquye World" ilmiy Akademiyasi akademigi

Sanoqul Do'stov, BuxDU, San'atshunoslik fakulteti "Musiqa ta'limi" kafedrası professori, p.f.n.

Этот учебник предназначен для студентов, получающих 5111100 музыкальное образование и в нем изучаются практические и теоретические знания по предмету хор и хороводство. А также приведены ряд музыкальных произведений в новой обработке для расширения исполнительской программы на основе методологических обзоров, которые соответствуют ГОСу.

ISBN: 978-9943-8093*-* **Kamolot nashriyoti tomonidan ko'rib chiqilgan.**
Buyurtma soni 38.

Muharrir:	E. Eshov
Tex.muharrir:	R. Tolibjonov
Musahhih:	M.Shodiyeva
Badiiy rahbar:	M.Sattorov

Nashriyot litsenziyasi № 022853. 08.03.2022.

Original maketdan bosishga ruxsat etildi: 06.05.2022. Bichimi 60x84. Kegli 16 shponli. "Times New Roman" garniture 1/16.

Ofset bosma usulida. Ofset bosma qog'ozi.

Bosma tabog'i 10. Adadi 20. Buyurtma №38.

"BUXORO DETERMINANTI" MCHJ bosmaxonasida chop etildi.

Buxoro shahar Namozgoh ko'chasi 24 uy

Tel.: + 998 98 778 47 27

Главный редактор:

Олимхуджа Каримов, доцент кафедры музыкального образования Бухарского государственного университета, факультета искусствоведения

Рецензенты:

Саид Болта-Зода Саидий. Нав.Г.П.И. кандидат Искусствоведение, профессор кафедры “Музыкальное образование”. Член Союза композиторов Узбекистана академик Международной академии наук “Antique World”

Санокул Дустов, к.п.н. профессор кафедры “Музыкального образования” факультета искусствоведения Бухарского государственного университета

This textbook is intended for students majoring in music education 5111100. It explores the theoretical and practical knowledge of choral performance in choral and choral studies and its analysis, as well as a number of new interpretations of music to expand the performance program based on methodological reviews. Based on DTS.

Chief Editor:

Olimkhudzha Karimov, assistant professor, Department of Music Education, Bukhara State University, Faculty of Art History.

Reviewers:

Said Bolta-Zoda Saidiy. Navai Pedagogical Institute, Candidate of Arts, Professor of the Department of “Music Education”. Member of the Union of Composers of Uzbekistan academician of the International Academy of Sciences “Antique World”

Sanokul Dustov, Bukhara State University, Associate Professor of the Department of Music Education of the Faculty of Art History, Ph.D.

Annotatsiya

“Xor va xorshunoslik” fani talabalarining o‘quv jarayonida olgan bilimlarini –har tomonlama rivojlantirish, tahlil qilish, xor bo‘lib kuylash jarayonida jamoa ijrochiligi bo‘yicha talabalarining malakalarini shakllantirish va uni boshqarish texnologiyasi bo‘yicha mukammal bilim berish hamda dirijyorlik sirlarini qo‘llab, badiiy-ijro uslublaridan foydalanish va ijrochilik mahoratini o‘stirishdan iborat.

Аннотация

Предмет “Хор и хороведение” - это приобретение студентами знаний в учебном процессе - навыков анализа хоровых произведений, звучания исполнения в хоре, формирование у учащихся навыков хорового исполнения, умения петь в группе и управлять ею, а также используя секреты дирижирования, положительно влияет на использование художественно-исполнительских приемов и развитие исполнительских навыков.

Annotation

The subject “Choir and Choral Studies” is the acquisition of knowledge by students in the learning process - the skills of analyzing choral works, the sound of performance in the choir, the formation of students' skills in choral performance, the ability to sing in a group and control it and using the secrets of conducting and conducting, has a positive effect on the use of artistic and performance techniques and the development of performance skills.

KIRISH

Yosh avlodni kamolot sari yetaklashda tarbiyaning ko‘plab omillari qatorida musiqa alohida o‘rin tutadi. Musiqa o‘zining betakror tabiati bilan yoshlarning ma‘naviy dunyosiga katta ta‘sir etish kuchiga ega. Zero kuy va ohang ta‘sirida kishida hissiyot olamining o‘sishi, idrok va tafakkurning shakllanishi, ezgulikka intilish kurtaklarini barg yozishi, go‘zallikni sevish, ona tabiatni asrash, jonajon Vatan ravnaqi uchun xizmat qilish istagining tobora ortib borishi bugunda hech birimiz uchun sir emas. Donishmand xalqimiz azaldan musiqa va qo‘shiqni o‘z ijtimoiy va madaniy hayotlarining muhim bo‘lagi deb bilgan. Oilada farzandni qo‘shiq aytishga, soz chalishga o‘rgatish ota-onalarning orzusi sanalgan, shu niyat bilan xonadonda biron cholg‘u soz saqlanishi odat qilingan. Kuy va ohangni bola qalbiga tez yo‘l topa olishi, ruhiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatishi, xulq-odobi va yaxshi fazilatlarni shakllanib borishida katta ta‘sir kuchiga ega bo‘lishi chuqur anglab yetilgan.¹

Xor ijrochiligi hozirgi kunda keng tarqalgan asl xalq san‘ati turlaridan biridir. Jamoa ijrochiligi insonlarda chuqur estetik zavq uyg‘otibgina qolmay, ularni jipslashtiradi, jamoa bo‘lib birlashishga olib keladi hamda ma‘naviy saviyasini, badiiy didini o‘stirishga yordam beradi. U insonning eng yaxshi his-tuyg‘ularini uyg‘otib, hayajonlantirish, qiziqtirish xususiyatiga ega. Shu sababdan xor ishtirokchilari bilan bir qatorda tinglovchilarning ham badiiy-g‘oyaviy tarbiyalanishidagi roli juda katta.²

Xor sinfi darsi jarayonida talabada vokal madaniyati ko‘nikmasi, mutaxassislik bilimlari shakllanib boradi. Xor va xorshunoslik fani talabani xor san‘atiga yanada yaqinlashtiradi. Xor o‘qituvchisi va dirijyor tomonidan xor asarlarini yaxshi kuylash, shu bilan birga xor partitura (partiyalarning tembr bo‘yog‘i, unisonlar, xor rechitativlari, vokal polifonik dinamikalari va hokazo) vositalari orqali singdirilib boriladi. Amaliy mashg‘ulotning asosiy maqsadi - talabaga haqiqiy “musiqiy asbob” bilan ishlash jarayonini tashkil qilib berish. Bu vaqtda har bir talabada qo‘shiqchilik, xormeysterlik, xoming rahbari kabi ijodiy faollik rivojlanib boradi. Shu orqali Xor va xorshunoslik fani bilimli musiqiy ijrochilarni tarbiyalab beradi. Masalan dirijyor - o‘zida

¹ Q.Mamirov. Cholg‘uchilar ansambli, Oquv qo‘llanma. Toshkent-2002y. 3b.

² N.Shafiyeva “Xorshunoslik”, Oquv qo‘llanma. Toshkent-1987y. 3b.

tashkilotchilik, rejissyorlik, psixologik va boshqa musiqiy bilimlarni bilishi bilan ajralib turadi.³

Xalq ijrochiligi san'atida aralash (erkaklar va ayollar) xorlar formasi deyarli bo'lmasa-da, alohida erkaklar, ayollar va bolalar tomonidan qo'shiq aytish an'analari bo'lgan. Masalan, turli diniy marosimlarda, mavsumiy sayillarda, ramazon oyida bolalarning qo'shiq aytishi yoki kattalarning zikr tushishi, marsiya qo'shiqlarini aytish ham jamoaviy ijrosining bir turidir. Shuningdek, bolalar tomonidan "Boychechak", "Laylak ketdi", "Oftob chiqdi" kabi dunyoviy mazmundagi xalq qo'shiqlari aytilganda ham jamoaviy (xor) ijro formasini ko'rish mumkin.⁴

Xor sinfining ishida nazariy bilimlar va amaliy kuylash ko'nikmalarini doimiy qo'llash orqali talabalarning vokal texnikasi asoslarini egallash jarayoni jadalroq kechadi, bu esa o'quv xoridagi xor jarangining barcha uch unsuriga (soz, ansambl, nyuanslarga) erishishni yengillashtiradi va osonlashtiradi. Bundan tashqari, yagona vokal texnikasi talaffuzning zarur sifati ustida, ayniqsa turli sur'atda ijro etiladigan rehitativlardagi matn talaffuzi usullari ustida birmuncha muvaffaqiyatli ishlash imkonini beradi.⁵

Ushbu o'quv qo'llanma musiqa ta'limi yo'nalishida faoliyat olib borayotgan barcha universitet va institut talabalari hamda ixtisoslashgan san'at maktablari uchun mo'ljallangan bo'lib, undan havaskorlik xor to'garaklari ham foydalanishlari mumkin.

³ L.Djumayeva, N.Sharafiyeva. "Xor sinfi va kamer xor". O'quv qo'llanma. Toshkent-2017y. 3b.

⁴ Sh.Ro'ziyev "Xorshunoslik" O'quv - metodik qo'llanma. Toshkent-1987y. 17b.

⁵ L.Djumayeva, N.Sharafiyeva. "Xor sinfi va kamer xor". O'quv qo'llanma. Toshkent-2017y. 7b.

ASOSIY NAZARIY QISM (MA'RUZA MASHG'ULOTLARI)

Xor ijrochiligida uyg'onish davri

Reja:

- 1.Xor madaniyatining rivojlanishi**
- 2.Xor san'atining ahamiyati va roli**
- 3.G'arb mamlakatlarida xor ijrochiligi**
- 4.Rossiyada xor madaniyatining rivojlanishi**

Xor madaniyatining rivojlanishi

Qadim zamonlardan beri xalqlar orzu-umidlari, his-tuyo'ularini qo'shiq aytish, pantomima (badan harakati) qilish kabi vositalar bilan ifodalab kelganlar. Ko'pchilik bo'lib qo'shiq aytish, xalqlarni butun turmush hayoti bilan boo'liq bo'lgan, an'anaviy marosim qo'shiqlari xor bo'lib ijro etilgan. G'arb davlatlarida xalq qo'shiqlari bilan birgalikda cherkovda aytiladigan professional xor ijrochiligi paydo bo'lgan. Qadimgi cherkov qo'shiqlari unison (yoki oktava) bo'lgan, ular –Grigoriy xoral deyilgan.

Uyg'onish davrida xor san'atida katta o'zgarish - ko'p ovozli xor ijrochiligi paydo bo'ldi. Xor san'atining yanada chuqurroq ravnaq topishiga akapella ijrosida kuylashning paydo bo'lishi asos bo'ldi. XV-XVI asrlarda yashab o'z ijodida ko'p ovozli asarlar yaratib kelgan - J.Palestrina, O.Lasso, K.Janeken kabi polifonist-kompozitorlar o'z hissalarini qo'shdilar. Davrlar o'tishi bilan madaniyatlar yaqinlashuvi asrlardan-asrlarga o'tib, bir-biriga ta'sir ko'rsata boshlagan. Xususan, O'zbekiston madaniyatiga g'arb mamlakatlari, ayniqsa, Rossiyadagi madaniy o'zgarishlar bevosita singib kelavergan. Buni inkor etib bo'lmaydi, shu sababli mazkur madaniyatlar haqida ham ma'lum bir tushunchalarga ega bo'lib olishimiz darkor.⁶

X asrda ikki ovozli qo'shiqlar paydo bo'lgan. Uyg'onish davrida ko'p ovozli xor ijrochiligi rivojlangan. XV-XVI asrlarda ijod qilgan bastakorlar- bu Dj Palastrina, O.Lasso, Depre, Joneken. Professional xor cherkovdan tashqari shoh, knyazlar saroylarida keng tarqalgan. O'z ijodi bilan xor san'atini yuqori poo'onalarga ko'targan bastakorlar- Bax, Gendel, Betxoven, Glyuk, Gaydn, Motsart, Verdi, Bize; romanlardan Shubert, Shuman, Mendelson; rus bastakorlaridan Glinka, Rimskiy-Korsakov, Musorgskiy, Chaykovskiy, Borodin Kyui, Taneev;

⁶ G.Mansurova "Xorshunoslik va xor jamoalari bilan ishlash uslubi" O'quv qo'llanma. Toshkent-2008y. 4b.

o'zbek bastakorlaridan Burxonov, Yudakov, Ashrafiy, Umidjonov, Akbarov, Yormatov, Mansurov.

Xor san'atining ahamiyati va roli

Musiqaning janrlari ichida xalqqa tushunarli va eng yaqini bo'lgani bu xor san'atidir, chunki u odamlarning kundalik hayoti bilan bo'liqdir. Xorda adabiy va musiqiy ijodiyot o'zaro uyoqunlashib yaxlit badiiy obraz yaratadi. Xor xalqlar milliy musiqaning madaniyatining shakllanishi va rivojlanishida muhim o'rin tutadi.

O'tmishda bizning respublikamiz xor ijrochiligiga ega bo'lmagan, hozir esa qator shahar va qishloqlarda akademik va xalq (havaskorlik va professional) xor jamoalari ko'plab mavjud. Professional va havaskorlik xorlari badiiy va texnik jihatdan bir-biriga yaqin bo'lib, professional xor havaskorlik xoriga saviyasini oshirishiga yordam bersa, o'z navbatida havaskorlik xor professional jamoasiga xushovoz iqtidorli yoshlarni yetishtirib beradi. San'at bayramlarida professional va havaskorlik xorlar birga ishtirok etishadi. Respublikamizda madaniyat va san'at oliy o'quv yurti, konservatoriya, pedagogika universiteti qoshidagi San'atshunoslik fakul'teti, musiqaning ta'limi kafedrasini, madaniyat kollejlari va musiqaning kollejlari mavjud.

Xor san'ati - musiqaning san'atining janrlari orasida o'zining ommaviyligi va demokratik xususiyatlarga egaligi bilan ajralib turadi. Hozirgi kunda u keng tarqalgan asl xalq san'ati turiga aylangan. Bu san'at turi insonlarni musiqiy tarbiyalashda, estetik qarashlarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Odamlarning bir-biriga chambarchas bog'liq bo'lgan ma'naviy ongi, didiga, bir yagona g'oya, yagona ijroni maqsad qilib, so'z va musiqadagi tuyg'uni jamoa bo'lib ijro etish, ularni yanada jipslashtiradi. Bu san'at doimo xalq qo'shiqchilik ijodiyoti bilan bog'liq bo'lib, turli millatlar musiqaning madaniyatining shakllanishi va rivojlanishida katta ahamiyatga egadir. Xor san'ati o'zining qadimiy musiqaning madaniyatini ifodalashda uzoq tarixga yondoshadi. Asrlar davomida cherkov kuylari professional xor san'atida asosiy ijrochilik hisoblangan. Qadimiy cherkov kuylari, xuddi qadimiy grek kuylariga o'xshab paydo bo'lishiga qadar ovozlarning pastki va yuqori ovozlari rivojlana bordi.

G'arb mamlakatlarida xor ijrochiligi. Ma'lum bir davrdan so'ng xor san'atida yana bir o'zgarish paydo bo'lib, yirik asarlar - kantata, oratoriyalar mualliflari sifatida - I.S.Bax, G.Gendel, K.Glyuk ijodi, keyinchalik Meyerber, J.Verdi, shu bilan birga F.Shubert,

B.Mendelson, R.Shuman kabi romantik kompozitorlar ijodida kamer xor musiqasi rivoj topdi. Shu davrda qo‘shiq sevadiganlar xor jamoalari “lidertafel” (nemischa so‘z bo‘lib, “yetakchi qo‘shiqchi” ma’nosini anglatadi. Germaniya, Avstriya va Shveysariya davlatlarida keng rivojlangan) va “orfeon” (fransuzcha “xor sevuvchilar jamoasi” 1818-yilda Parijda G.Vilemom rahbarligida) paydo bo‘lgan. Xor san’atining cherkov musiqa san’atidan asta-sekin tashqariga chiqishi, opera teatrlarining shakllanishi, XIX asrdagi milliy kompozitorlik maktabini xalq omma musiqasiga chambarchas bog‘lanib ketishi Rossiya, Boltiq bo‘yi davlatlari - Chexiya, Bolgariya, Vengriya va boshqa davlatlarda namoyon bo‘lgan. Keyinchalik AQSh, Lotin Amerikasi, Yaponiya davlatlarida ham bu jarayon davom ettirilgan.⁷

Leypsigda I.S.Bax o‘zining eng yaxshi vokal-cholg‘u asarlari: ko‘pgina kantatalar (Bax tomonidan jami 250 ga yaqin kantatalar yozilgan), “Ioann bo‘yicha ehtiroslar”, “Matfey bo‘yicha ehtiroslar” (1729), “Motam odasi” (1727), minor rnessasi (1738)ni yaratdi. Ioann va “Matfey bo‘yicha ehtiroslar” yoki “Passionlar” - bu Iso payg‘ambarning chekqan azoblari va o‘limi to‘g‘risidagi Injil kitobi bo‘yicha Ioann va Matfey yozgan qissasidir. Messa mazmuni bo‘yicha “Ehtiroslar”ga yaqin turadi. Avvallari messa ham, “Ehtiroslar” ham katolik cherkovida xor tomonidan ijro etilar (ishtirokidagi qo‘shiq kuylash) edi.

Rossiyada xor ijrochiligi. Ko‘p asrlardan buyon rus xor san’ati o‘zining izchilligi bilan ajralib turadi. Rus xor ijrochiligi va ijodiyoti xalq ijrochiligi va cherkov ijrochiligi yo‘nalishida rivojlanib, bir-biriga o‘zaro bog‘langan yo‘nalishlar tashkil etgan.

Birinchi bor jo‘rsiz xor asarlari XIX asrning 30-40 yillarida dunyoga kelgan: A.A.Alyabyev xorlari, A.S.Dargomijskiy “Peterburg serenadalari xor tsikli”. Asl xor asarlari yaratgan, xalq qo‘shiqlarini jo‘rsiz xorga qayta ishlagan bastakorlar: N.A.Rimskiy-Korsokov, M.P.Musorgskiy, M.I.Glinka, A.V.Lyadov, A.S.Arenskiy, S.A.Kyui, E.F.Napravnik, M.M.Ipolit-Ivanov, S.I.Taneev, A.T.Grechaninov, A.D.Kastalskiylardir. Birinchi rus xalq qo‘shiqlarini qayta ishlagan bastakor bu- Boris Ivanovich Fomin.⁸

⁷ G.Mansurova “Xorshunoslik va xor jamoalari bilan ishlash uslubiyoti” O‘quv qo‘llanma. Toshkent-2008y. 4b.

⁸ D.Xamdamova “Xorshunoslik (Ma‘ruzalar matni)” Namangan-2005 11b.

Bularga qishloq va shahar qo‘shiqlari, qo‘shiqcevarlar xor jamoalari, maktab qo‘shiqsevarlari, professional cherkov va opera xor kapellalari targ‘ibot qilingan. Birinchi bo‘lib XV asrda tashkil qilingan “Хор государьевых певчих дьяков” (Podshohning kuylovchilari xori) keyinchalik Peterburg saroy xonandalari kapellasiga aylantirilgan va XVI asrda yuzaga kelgan “Хор Патриарших певчих дьяков” (Patriarxning kuylovchilari xori), keyinchalik Moskva sinodal xori, deb atalgan. Patriarxning kuylovchilari xori rus professional xorlarining ilk namoyondalari bo‘lib qolishgan. Cherkov ijrochiligi o‘z davrida musiqa qobiliyatiga ega ijrochi va xor rahbarlari (regentlar), XVI-XVII asrlarda esa dvoryanlar, pomeshiklar o‘z qaramog‘ida xor va orkestrlar tashkil etadilar. Bunday jamoalarni “metsenatlar” - san‘at homiylari xori, deb (graf Sheremetyev o‘z kapellasining serqirra va sermazmun ijodi bilan 150 yilga yaqin ijod qilib kelgan jamoalardan; knyaz Yu.Galitsin xorlari va boshqalar) nomlangan. Bu kapellalar o‘z ijro mahoratlari, dasturlari bilan rus xor madaniyatiga juda katta, yuksak hissa qo‘shgan. Ushbu xor jamoalariga krepostnoylar rahbarlik qilib, ular ichidan atoqli xor dirijyorlari - S.Dektaryev, G.Lomakin, A.Arxangelskiylarning yetishib chiqishi misol bo‘la oladi.

XIX asrning ikkinchi yarmida ma‘rifiy yo‘nalishda xor san‘ati ijrochiligi adabiyot va san‘atdagi demokratik harakatlar bilan uyg‘unlashib, ijtimoiy xarakterga ega bo‘la boshladi. Tarixiy davrda Rossiyada ommaviy uyg‘onishlar rus qo‘shiqchiligi xalqning talabiga javob bera oladigan asarlar yaratilishi va yangi rus qo‘shiqchiligi maktabi targ‘ibot etilishiga olib keldi. Bu ayrim jonkuyar insonlar - M.Balakiryev va G.Lomakinning “Bepul musiqa maktablari”, I.Melnikovning “Bepul xor sinflari” kabi professional va havaskorlar xorlari tashkil etilishiga sabab bo‘ldi. XIX asr oxirlarida atoqli xor dirijyori A.Arxangelskiyning professional xori dunyo bo‘ylab tanildi. Xor jamoasining tiniq kuylashi, xor ansamblining mukammallashuvi turli ko‘p ovozli asarlarni yuqori saviyada namoyish etishga olib keldi. Yuqori malakali dirijyor, kompozitor va ustoz A.Arxangelskiy rus xor san‘atini yuksaklarga ko‘tarishga sababchi bo‘lgan ijodkorlardan biri.⁹

Kompozitorlar ijodi xor san‘atining turlanib, janrlar nuqtai nazaridan keng qamrovga ega bo‘lishida muhim o‘rin tutadi. A.Alyabyevning xor uchun yozgan asarlari, A.Dargomijskiyning

⁹ G.Mansurova “Xorshunoslik va xor jamoalari bilan ishlash uslubiyoti” O‘quv qo‘llanma. Toshkent-2008y. 5b.

“Peterburg serenadalari” so‘zsiz xor bo‘lib ijro etishning ilk namunalari bo‘lib qoldi. P.Chaykovskiy, N.Rimskiy-Korsakov, M.Musorgskiy, S.Kyui, E.Nappravnik, A.Arenskiy, I.Ippolitov-Ivanov, A.Grechaninov, V.Kalinnikov, P.Chesnokov, S.Taneyev kabi kompozitorlar ijodida xor uchun yozilgan a kapella uslubidagi asarlar xor san’atining yangi pog‘onaga ko‘tarilishiga asos bo‘ldi. XX asrda ham Rossiya hududida ko‘plab professional xor jamoalari tuzilib, ular keng konsert-ijrochilik faoliyatini olib borgan. Davlat rus xori, Respublika rus xor kapellasi (keyinchalik A.Yurlov nomi berilgan), Radio va Markaziy televideniye qoshidagi Rus qo‘shiqlari xori, Peterburg kuylovchilari kapellasi kabilar bunga misol bo‘la oladi. Butun dunyoga tanilgan xor dirijyorlari - G.Dmitriyevskiy, K.Ptisa, N.Danilin, A.Sveshnikov, A.Aleksandrov, V.Sokolov, A.Yurlov, A.Yegorov, A.Mixaylov, V.Minin, M.Pyatnitskiylar kabilar mazkur san’at rivojlanishiga o‘z ulushlarini qo‘shdilar. XX asrning ikkinchi yarmida xor san’ati va kompozitorlik ijodiyoti yanada yuksaklarga ko‘tarildi. Bunga S.Prokofyev, D.Shostakovich, V.Shaporin, M.Koval, G.Sviridov, V.Salmanov, A.Lenskiy, V.Shebalin, R.Boyko, R.Shedrin va boshqalarning ijodiy izlanishlarini misol qilib ko‘rsatish mumkin.

XX asrda Peterburg xonandalar kapellasi, Moskva, Sinodal xori, opera teatrlari xorlari simfonik kontsertlarda qatnashib, kontata, oratoriyalar ijro qilar va jo‘rsiz asarlar bilan kontsertlar berar edilar. Rus xor madaniyati bir ovozli formalardan boshlab turli xildagi xor janrlari, ijro yo‘nalishlariga keldi. 1917 yildan xor madaniyati yangi yo‘nalish oldi. Cherkov davlatdan ajratildi. Oldingi M.Pyatnitskiy, A.Arhangelskiy kabi xorlar asosida yangi xorlar, shahar va kolxozlarda havaskorlik xor, ashula va raqs ansambllari tuzila boshlandi. Vasilev-Buglay, Lebedev va boshqalar tomonidan patriotik xarakterdagi qo‘shiqlar yaratildi. Bu asarlar unison yoki ikki ovozli havaskorlik xorlariga mo‘ljallangan edi.¹⁰

Birinchi rus qo‘shiqlarini qayta ishlagan bastakor (bu Fomin) XX asrda Peterburg xonandalari kopellasi, Moskva sinodal xori, opera teatrlari xorlari sinfonik konsertlarida qatnashib, kantata, oratoriyalar ijro qilar va jo‘rsiz asarlari bilan konsert berar edilar. Rus xor madaniyati bir ovozli formalardan boshlanib ko‘p ovozli turli xildagi xor janrlari ijro yo‘nalishlariga keldi.

¹⁰ D.Xamdamova “Xorshunoslik (Ma‘ruzalar matni)” Namangan-2005 12b.

1917-yildan keyin xor madaniyati yangi yoʻnalish oldi. Cherkov davlatdan ajratildi. Oldingi Pyatnitskiy, Arxangelʻskiy kabi xorlar asosida yangi professional xorlar, shahar va kolxozlarda havaskorlik xor, ashula va raqs ansambllari tuzila boshlandi. Vasilʻev-Buglay, Lebedov va boshqalar tomonidan potriotik xarakterdagi qoʻshiqlar yaratildi. Rus xor madaniyati bir necha yoʻnalishda rivojlanib kelgan, shahar va xristiyan qoʻshiqchiligi, maʼrifatli qoʻshiq sevuvchilar xorlari, maktab, professional cherkov va nodiniy xorlar, opera, oilaviy boʻlib ijro qilish formasini –artel deyishgan.

Qadimda xor madaniyati ogʻzaki anʻana shaklida rivojlangan va cherkov qoʻshiqchiligi bilan bogʻliq boʻlgan. Ularning qoʻshigʻida xalqning kundalik hayoti aks etar edi. Bu qoʻshiqlar bir ovozli edi. Keyinchalik shu qoʻshiqlar asosida xorshunoslik shakllana boradi. XV-XVI asrda cherkov taʼsiri kuchayadi va cherkovlar xonanda diyaklardan cherkov xor qoʻshiqchiligi uchun oʻqituvchilar, regent (boshliq)lar tayyorlanar edi. Birinchi professional cherkov Kiyev Rusida paydo boʻlgandi. Qadimiy professional Davlat xonanda diyaklar xori (Ivan III. XVI asr) va patriarx xonanda diyaklar xori (XVI asr) faoliyatining ahamiyati kattadir. Shular ichidan xor bastakorlari yetishib chiqdi, jumladan Titov, Kolenda, Demikin, Shaydurov, Mezrinin va boshqalar.

Rossiyada opera xor madaniyati oʻsadi. Glinka, Rimskiy-Korsakov, Musorgskiy, Borodin, Chaykovskiy va boshqa bastakorlar ijodi opera xor janrini boyitdi. XIX asrda graf Sheremetov xor kapellasi (150 yil faoliyat koʻrsatgan) Kadet Korpusi xori, Knyaz Galitsin xorlari mavjud boʻlgan. XIX asrning II yarmida Balakirovning tekin musiqa maktablari, Melnikovning tekin xor sinfi ochilishida va nodiniy xor ijrochiligi faoliyati kuchayib bordi. Professional xalq xorlari tashkil eta boshladi, ular yoddan oʻrganib ijro etishar edi. Yaroslav gubernasidagi Molchanov xori, Arxangelskiy xori, Gorodsov xori, Piyatnitskiy xori, rus xalq xori.

1936-yilda Moskvada oʻtgan xor olimpiadasida koʻpgina professional va havaskorlik xorlari qatnashgan. Qardosh respublikalar ham oʻz xor madaniyatini rivojlantirib opera, kontata, oratoriya, kapella janrlarini rivojlantira bordi. Ulugʻ vatan urishi yillarida professional va havaskorlik jamoalari jangchilarga madaniy xizmat qilishar edi. Urushdan keyin xor madaniyati yana ham rivoj topdi. Tinchlik uchun kurash, xalqlar doʻstligi, mehnat mavzulari ijodiy jamoalar

faoliyatining asosiy mazmuni edi. 1977-yilda ittifoqda 175000 havaskorlik xorlari bo‘lib, ularda 25 mln xonanda qatnashgan edi.

Mavzu yuzasidan savollar:

- 1. G‘arb va Rossiya kompozitorlarining kattalar va bolalar xorlari uchun yozgan asarlarini aytib bering.*
- 2. Sizga nomlari tanish bo‘lgan dirijyorlar va kompozitorlar haqida gapirib bering.*
- 3. Birinchi rus xalq qo‘shiqlarini qayta ishlagan bastakor kim?*

Yevropa davlatlarida xor ijrochiligining paydo bo‘lishi

G‘arbiy Yevropaning xor san‘ati XVII asr boshlarida G‘arbiy Yevropada Uyg‘onish davri gumanizmining inqirozi, insonning dunyodagi o‘rnini qayta yo‘naltirish, falsafada, ilm-fan va san‘at sohasida yangi g‘oyalarning shakllanishi qayd etildi.

- Yevropada burjua munosabatlarining hukmronligini mustahkamlash;
- turli mamlakatlarning ijtimoiy rivojlanishining keskin notekisligi;
- Yevropaning madaniy hayotining milliy xususiyatlarini ajratib ko‘rsatish

mamlakatlar - falsafiy, badiiy, ilmiy, diniy;

- turli davlatlar o‘rtasidagi aloqa sohalarini izchil kengaytirish - mustahkamlash

madaniy aloqalar, axborot almashish, o‘zaro ta’sirlarni faollashtirish;

- davrning estetik tafakkuri nafaqat milliy o‘ziga xos xususiyatlarni, balki barcha Yevropa mamlakatlariga xos umumiy xususiyatlarni ochib beradi.

Hozirgi zamonning jamoatchilik dunyoqarashi keskin farq qiladi oldingi davr: “O‘rtasidagi farq siyosiy va iqtisodiy kuch, qonun kuchi va pul kuchi “shaxsning” xususiy va umumiy, shaxsiy va sinfiy, umuman empirik va mavhum tabaqalanishi mavjud. Yangi turdagi munosabat hukmron bo‘lib qoladi, bu esa “tuzatadi har qanday vaziyatning keskin ichki nomuvofiqligi”. Bo‘lish bu muzlatilgan, o‘zgarmaydigan narsa emas, balki har doim berilgan ilohiy taqdir, lekin dinamik, har xil turlarga ochiq o‘zgarishlar, to‘qnashuvlar va dramalar. Nuqtai nazar o‘zgarishi va qutblanish ularning dunyo haqidagi tasavvurlarini himoya qiladigan yangi badiiy yo‘nalishlar voqelikning badiiy rivojlanishining yangi tamoyillariga o‘tishga olib keldi. Ushbu

tamoyillarga amal qilgan holda san'atning yangi yo'nalishlari, klassizm va barokko bo'lib chiqdi.

Gannover va London. Ingliz milliy madaniyati bilan tanishish.

1710-yilda F.Gendel Gannoverga saroy kapelmeysteri lavozimiga ishga keldi. Gannover gersoglari azaldan chet el - fransuz va ayniqsa, italyan musiqasining shinavandalari sifatida tanilgan edilar. O'z saroylariga ular muntazam ravishda har ikki xalq san'atining taniqli namoyandalarini jalb etishardi. Gannoverdagi opera teatri italyan me'morlari tomonidan qurilgan bo'lib, orkestr va xor gruppasi fransuz va italyan sozandalari va qo'shiqchilaridan tashkil topgan edi. 1689-yildan boshlab italyan kompozitori Agostino Steffani I kapelmeyster bo'lib ishlay boshladi. Gendel Italiyadalik paytda u bilan tanishdi va yaqinlashdi. Aftidan, Gendel Gannoverga taklifni Steffanining yordami va homiyligida olgan. 1711-1716-yillar orasida Gendel goh Gannoverda, goh Italiyada yashadi, bunda ko'proq boy teatr san'atiga ega ingliz poytaxti hammadan ajratilgan nemis doirasiga qaraganda ko'proq o'ziga tortardi.

Gannoverga ko'chib o'tish Gendeldan Italiyada o'zlashtirilgan musiqiy-estetik tamoyillarni o'zgartirishni talab etmadi. Uning ijodiy yo'nalishi bu yerda o'matilgan did va talablarga to'la mos tushar edi. Kompozitorning Londondagi holati ancha murakkabroq bo'ldi, bu yerga u birinchi marta 1710-yilning oxirida keldi. 1711-yil fevralidagi birinchi chiqishning o'zi Gendel nomini mashhur qilib yubordi. Birorta ham opera Gendelning "Rinaldo" 10 operasi bilan raqobatlasha olmasdi. Shu orada Gendel o'zining Angliyadagi holatini yaxshilashga harakat qilardi. 1711-yilda yozilgan "Te Deum" madhiyasi shunday "harakat"lardan biri bo'ldi. Bu asarning ijrosiga erishish uchun (ingliz qonunchiligi bo'yicha chet elliklar musiqasini rasmiy bayramlarda ijro etish ta'qiqlangan edi) uning rauallifi qirolicha Annaning tug'ilgan kuniga maqto'v odasini yozadi. Saroy ahlining bu asami zavq bilan qabul qilishi "Te Deum"ning parlament huzuridagi tantanali marosimdagi ijrosini ta'minladi. Milliy an'analarga qaramay, Gendel ingliz qirollarining rasmiy kompozitoriga aylandi. Gendel Angliyaga kelishi bilan ingliz milliy san'atini, birinchi navbatda Genri Pyorsellning asarlarini qunt bilan o'rgandi. U xalq musiqasining barcha janr turlarini ham e'tibordan chetda qoldirmadi. Romen Rollanning aytishicha, Gendel faqat "ziyoli" musiqani emas,

balki “eng oddiy va eng qadimiy bo‘lgan xalq musiqasi manbalarini” ham o‘rgandi. Gendel turli-tuman, yangi taassurotlarni xotirasida olib qolardi. Kompozitorning o‘zi guvohlik berishicha, London ko‘chalaridagi qichqiriq, shovqin, xitoblar uni eng yaxshi qo‘shiqdami yaratishga ilhomlantirdi.¹¹

Qirolicha Annaning o‘limidan (1714) keyingi yillarda Gendel ingliz amaldorlari huzurida kapelmeyster lavozimida ishladi. Ulaming adabiy-badiiy salonlariga Angliyaning buyuk insonlari - yozuvchi, publitsistlar: Jonatan Svift, Aleksandr Pop, Jon Gey va boshqalar tashrif buyurardilar. Bu tanlangan jamiyat oldida Gendel organ hamda klavesinda o‘zining ijrosi va improvizatsiyasi bilan tez-tez chiqib turardi. Bu yerda artistning tengi yo‘q san‘ati behisob muxlis va shinavandalaming olqishiga sazovor bo‘ldi. Shu vaqtning o‘zida Gendel Angliya xor san‘atini o‘rganishga ko‘p vaqt sarfladi. Natijada o‘n ikkita “antem” deb ataluvchi, xor, yakkaxon va orkestr uchun Bibliya matnlariga, ingliz diniy musiqasi an‘analarida yozilgan ingliz psalmlari paydo bo‘ldi. Antemlardagi xor yozuvi ustidagi ish bo‘lajak mahobatli xor oratoriyalari yaratilishi oldidan o‘ziga xos tayyorgarlik bo‘ldi. Italian kantatalari opera uchun oldindan esqiz rolini o‘ynagani kabi, antemlar ustidagi “laboratoriya tajribalari” oratoriyalarning xor eposlari oldidan o‘ziga xos tayyorgarlik bo‘ldi.

Shu davrda yaratilgan yirik oratorial kompozitsiyalardan biri Broks matniga yozilgan “iztiroblar” edi. Gendelning Londondagi hayotining birinchi o‘n yilligida paydo bo‘lgan asarlarining ko‘pchiligi, dramatik ibtidosining kuchliligi va uning yirik hajm hamda mahobatli uslubdagi kompozitsiyalarga bo‘lgan intilishiga javob beruvchi vositalarni izlash bilan ajralib turadi. Bu intilish ko‘proq xor massivlariga tayanch bo‘lgan antemlarda, keyin “Esfir” oratoriyasida o‘z aksini topdi. Antemlar kabi “Esfir” kompozitorning Chendossk Gersogi (1717-1720) xizmatidagi davrda yozilib, shu yeming o‘zida birinchi marta ijro etildi. “Esfir” bilan deyarli bir vaqtning o‘zida Gendel “Niqoblar” nomli pastoralini yozdi, unda bir vaqtlar “Atsis va Galateya”sida foydalangan syujetga murojaat qildi.¹² Ushbu asarlar va antemlar ustida ishlash

¹¹ O. A. Ibrohimov, G. M. Xudoyev “Musiq tarixi” O‘quv qo‘llanma. Toshkent-2018y. 60-61b.

¹² O. A. Ibrohimov, G. M. Xudoyev “Musiq tarixi” O‘quv qo‘llanma. Toshkent-2018y. 61-62b.

Gendelning kompozision va uslubiy ish yoʻnalishi doirasini kengaytirib, boyitardi, uni seriyasi italyan operasining qoliplaridan asta-sekin ozod qilardi. 1720-yil kompozitorning ijodiy hayotida maʼlum chegara vazifasini oʻtadi. Oʻquvchilik yillari tugadi, Germaniya, Italiya, Angliya, Fransiyaning sanʼatkorlari toʻplagan ulkan tajribani oʻzlashtirish ustida qilingan mehnat poyoniga yetdi.

Oʻzining yetuklik davriga Gendel yuksak mahorat, turli reja va gʻoyalarning behisob zahirasi bilan kirib keldi, bu gʻoyalarni u oʻzining kompozitorlik, ijrochilik, tashkilotchilik faoliyatlarida roʻyobga chiqaradi. “Qirol musiqa akademiyasi” opera teatrida “Qashshoqlar operasi”. 1720-yilda Londonda baʼzi aristokratlarning mablagʻlari hisobiga va qirolning yordamida “Qirol musiqa akademiyasi” deb nomlangan opera teatri ochildi. Teatrning musiqa rahbarligi Gendelga topshirildi. Shu vaqtdan boshlab Angliyadagi musiqa sanʼatining holati Gendelni qattiq va shafqatsiz kurashga duchor qildi. Yagona, oʻziga xos, buyuk opera kompozitori Genri Pyorselning oʻlimidan soʻng ingliz operasi tezda inqirozga yuz tuta boshlagan edi. Saroy va aristokratik doiralarning ochiqdan-ochiq qoʻllab-quvvatlashlari sabab Angliyadagi musiqiy hayot italyan kompozitorlari, mohir ijrochilari va xonimlari hukmronligi ostida qoldi. Jamiyatning imtiyozli ustqurmasi olib borayotgan yoʻnalish milliy manfaatlarga zid edi, bu ingliz jamiyatining ilgʻor kuchlari tomonidan turli noroziliklarga sabab boʻldi. Shunday vaziyatda haqiqiy talablardan uzoq boʻlgan begona mazmun va shaklli chet el musiqasini sunʼiy ravishda olib kirish muvaffaqiyatsizlik degani edi.

Gendel tutgan yoʻlning qarama-qarshiligi uning Angliyada omonat ekanligini bildirib qoʻydi. Keng tan olinishi va ijodining jamoatchilik tomonidan ijobiy baholanish imkoniyatini ancha nariga surib ketdi.

Saroy sanʼatkori boʻlgan Gendel oʻsha davrda sevimli va odat tusiga kirgan italyancha uslubda ijod qiluvchi kompozitor sifatida aristokratlarning marhamatidain foydalanar edi. U London jurnallarining birida aytilishicha “zerikishni tarqatuvchi va insofli odamlarni oʻylashdan ozod qiluvchi” musiqani tan oluvchi kishilardan homiylik kutar edi. Gendel shu vaqtning oʻzida, italyan operasining umumiy tamoyillariga amal qilgan holda, unga mavzu jiddiyligini,

saroy ommasining tushunchalaridan ustunlik qiluvchi muhim g'oyalar olib kirar edi.¹³

XVII asrlarda Yevropa san'ati¹⁴

Italiyada barokko san'ati

XVI asr o'rtalariga kelib, Italiyadagi ijtimoiy qarama-qarshiliklar feodal-katolik kuchlarining g'alabasi bilan tugadi. Davlat bo'linib ketgan, iqtisodiy jihatdan tang ahvolda edi. Italiya, Fransiya va Ispaniya kabi kuchli mamlakatlar hujumiga bardosh bera olmadi. Uzoq kurashlardan so'ng Ispaniya g'olib chiqdi. Shu paytdan boshlab (1559-yil), Italiyaya taqdiri Ispaniya bilan chambarchas bog'liq bo'ladi. XVII asrda Italiya san'atining umumiy xarakteri tarixiy rivojining xususiyatlari bilan monand. Italiyada barokko san'ati paydo bo'lib, taraqqiy eta boshladi. Barokko Italiya san'atidagi yetakchi yo'nalish bo'lsa ham, XVII asrda boshqa oqimlar ham mavjud edi. Undan tashqari, realistik oqim ham taraqqiyparvar va demokratik g'oyalarni, xalq fikrini yorituvchi san'at yo'nalishi sifatida Italiyaning barcha yirik shaharlariga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. XVII asr Italiya monumental arxitekturasi katolik cherkov va aristokratlarning hamma ehtiyojlariga mos tushadi. Shu paytda asosan ihodalxona va saroylar qurilishi rivojlangan. Bir tomondan monumentallikka, ikkinchi tomondan esa dekorativlikka ahamiyat berilgan bu paytdagi barokko uslubi arxitektunda ham tarqiy etdi.

Barokkoning birinchi arxitektorlari Jakomo dela Porta va Domeniko Fontanlar deb qabul qilingan. Yuqori barokkoning yirik arxitektori va haykaltaroshi Lorenso Bernini 1629-yildan boshlab Modernning o'limidan so'ng Petr sobori qurilishini davom ettiradi. Bernini tomonidan bajarilgan soborning ichki bezaklari Mikelanjelo tomonidan tavsiya qilingan. Berninining eng yirik me'morchilik asari Avlyo Petr ibodatxonasi maydoni hisoblanadi. Me'mor ikkita maydon yaratdi. Ellips shaklidagi ustunlar bilan o'ralgan bu joyga simmetrik joylashgan ikkita favvora o'rnatilgan. XVII asrda arxitekturadagi kabi tasviriy san'atda ham barokko uslubi asosiy ahaniiyatni kasb etdi. XV-XVII asrlarga kelib manerizm oqimiga qarshi yo'nalish rivojlanadi:

¹³ O. A. Ibrohimov, G. M. Xudoyev "Musiq tarixi" O'quv qo'llanma. Toshkent-2018y. 63b.

¹⁴ <https://uz.ecotaf.net/8381-renaissance-music.html>

Bolonye akademizmi va Karavadjizm. Aka-uka Karrachilar ijodi XVI asrdagi soʻngi Rim sanʼatida manerizmdan oddiylik va obrazlarning ulugʻvorligi tomon keskin buriish boʻldi. Karrachilar 1580- yilda Bolonyeda akademiya ochishadi. Bu badiiy taʼlim prinsiplarini tizimga keltirishda keyingi ociligan akademiyalar uchun Yevropa sanʼati katta ahamijatga ega boʻldi.

1595-yili Karrachilar mashhur boʻlgach, kardinal Farieze oʻz saroyini bezash uchun ularni Rimga chaqiradi. Annibale taklifni qabu! qilib butunlay Bolonyeni tashlab ketadi. U Palatso Farneze zallaridan biriga mashhur shift galereyasini yaraiadi va bu asar uning ijodini choʻqqisi boʻlib qoladi. Shiftning kompozitsion tuzilishi Mikelanjeloning Sikstin kapellasiga ishlagan naqshlariga oʻxshab ketadi. Rassom insonlar figurasini va tasviriy asarlarni koʻzni qamashtirarli darajada xuddi jonliday aks ettira olgan. Rimdagi faoliyati davrida Annibale Karrachi tomonidan yaratilgan kartinalar asosan diniy sujetlarga bagʻishlangan. Shakllarning sovuq ishlanishi hissiy tuygʻularga oʻrin qoldirmaydi. Annibalening tasviriy uslubi figuralarni aniq egiluvchar chiziqlar orqali tasvirlashdan iboratdir. “Iso qabri oldidagi tinchlik keltiruvchi ayollar” asari shu xildagi asarlarning eng oʻziga xosidir. Karrachi manzarani “klassik” uslubda tasvirlovchi sanʼatkor boʻlib qoladi.

Mikelanjelo Merizi da Karavadjo (1574-1610) nomi bilan bogʻliq bu oqimning asoschisi yoshligidanoq maishiy janr ustasi sifatida taniladi. Uning “Ud chaluvchi” asari ijodining dastlabki yillaridagi xarakterli ishlaridandir. XVII asrning dastlabki yillarida yaratilgan mashhur “Tobutga solish” asari kompozitsiyasi taʼsirchanligi va obrazlarning hayotiyliги bilan ajralib turadi. Shogirdining egilgan figurasini nihoyatda hayotiy berilgan boʻlib, Iso gavdasini ushlab turibdi. “Bibi Maryamning ulgurishi” asari ham shit xildagi haqqoniy asardir. Bibi Maryamning yotgan gavdasi oldida Iso shogirdlari chuqur qaygʻuda. Asarning janrli xarakteridan rassomning mavzuni anʼanaviy talqin qilishdan voz kechganligi seziladi. Bu narsa cherkov tomonidan rassomga norozilik bildirishga sabab boʻldi.

Lorenzo Bernini (1599-1680) yuqori barokko sanʼatining mashhur meʼmori va haykallaroshi, shu uslubning xarakterli tomonlarini umumlashtira olgan ijodkordir. Marmar va bronzadan asar ishlashda undan oʻtadigani boʻlmagan. U yoshligidanoq oʻziga badiiy yoʻnalish topa olgan, birinchi asarlaridayoq' lining mahoratli

san'atkorchanligi sezilib turardi. 1623-yili "David" haykalini yaratadi. Haykalda Injil qahramonining jismoniy va ruhiy kuch-qudrati jo'sh urgan payti aks ettirilgan. Barokko mahobatli haykaltaroshligi durdonalaridan biri-mashhur "Avliyo Terezaning zavqlanishi" asari bo'lib, Rimclagi Santa Mariya della Viktoriya ibodatxonasining Kornaro kapellasini bezatib turadi. O'ta zo'r zavq bilan egilib, yoy o'qini ushlab turgan farishtaning his-hayajoni hayotiy berilgan. Tereza libosining burmalari dekorativlik hosil qilgan, oltin nurlar fonida marmarday oppoq farishtaning figurasi devorning rangi bilan qo'shilib ketib, tantanali ansambl hosil qilgan. Mavzu va uning talqin qilinishi Italiya barokkosining xarakterini tasvirlab beradi.

Mavzu yuzasidan savollar:

1. *F.Gendel nechanchi yilda Gannoverga saroy kapelmeysteri lavozimiga ishga keldi?*
2. *XVII asrda Italiya san'atining umumiy xarakteri haqida nima bilasiz?*
3. *Karrachilar 1580- yilda qayerda akademiya ochishadi?*

Adabiyotlar

1. *Abdullaev N. San'at tarixi. T. O'qituvchi, 1987.*
2. *San'atshunoslik masalalari. Ilmiy maqolalar to'plami. T., 1998.*

O'zbekistonda xor san'atining rivojlanishi

O'zbek musiqasining asosi monodik (bir ovozli) bo'lganligi sababli ko'p asrlar davomida ko'p ovozli xor ijrochiligi amalda qo'llanmagan. Xor san'ati respublikada Ikkinchi jahon urushidan keyin rivojlana boshladi. Ko'p ovozli xor dastlab musiqali drama va komediyalarda xalq musiqasini xorga moslab qayta ishlangan holda qo'llanildi. S.Vasilenko va M.Ashrafiyning "Bo'ron", R.Glier va T.Sodiqovlarning "Layli va Majnun" kabi birinchi o'zbek operalari ko'p ovozli o'zbek xor ijrochiligi rivojida katta rol o'ynadi. 1952 yili S.Valenkov rahbarligida tashkil etilgan o'zbek xor kapellasi, shuningdek M.Burhonov, S.Boboyev, Ik.Akbarovlarning birinchi xor asarlari respublikada xor ijrochiligining o'sishiga yo'l ochib berdi.

Ko'p ovozli xor san'atining jadal rivojlanishi 50-60-yillarga to'g'ri keladi. Har yili qo'shiq banramlari, festivallar o'tkazilib, unda ko'p mingli xor kollektivlari qatnashdi. O'zbekistonda milliy professional xor san'ati yuzaga kelishida 1961 yili respublika

televideniya va radiosi qoshida tashkil etilgan B.Umidjonov rahbarligidagi xor kollektivi muhim hissa qo'shdi. Bu xor radio va televideniya orqali xor san'atini targ'ib qilib kelyapti. O'zSSR xalq artisti, dirijyor va kompozitor B.Umidjonov xor jamoasining rahbarigina bo'lib qolmay, uning repertuarini yaratuvchisi hamdir. Uning ijodiy boyligi O'rta Osiyo va Qozog'iston xalqlarining 50 dan ortiq original va qayta ishlangan qo'shiqlarini o'z ichiga oladi. Aktiv konsert faoliyati va xor musiqasi targ'ibotchiligi uchun 1982 yilda O'zbekiston televideniya va radiosi xori Respublikada xizmat ko'rsatgan jamoa nomiga sazovor bo'ldi.¹⁵

Keyingi yillar davomida respublikamizda bolalar xori keng rivojlanib, o'z ijrochilik mahoratini oshirib kelmoqda. Har yili respublikada o'tkaziladigan an'anaviy "San'at bayrami" ko'rik-konkursi musiqa va umumta'lim maktablarining ko'pdan ko'p xor jamoalarini jalb qilindi. O'zbekistonda yetakchi bolalar xor jamoalaridan biri respublikada xizmat ko'rsatgan artist, bolalar kompozitori Sh.Yormatov rahbarligidagi O'zbekiston televideniya va radiosining "Bulbulcha" milliy bolalar xoridir. Bu xor jamoasi Moskva, shuningdek Yugoslaviya, Finlyandiyada ijrochilik mahoratini muvaffaqiyat bilan namoyish qildi. Musiqa bilim yurtlarida, madaniy-oqartuv texnikumlarida, pedagogika bilim yurtlarida, pedagogika institutlarida, madaniyat instituti va konservatoriyada ko'plab xor jamoalari mavjud. Har yili M.Ashrafiy nomidagi Toshkent davlat konservatoriyasida shahar xor jamoalarining "Xor musiqasi haftaligi" ko'rigi o'tkazildi. O'zbekiston kompozitorlari xor musiqasining turli janrlarida ijod qilib muvaffaqiyatga erishdilar. A.Hamidov rahbarligidagi O'zbekiston davlat filarmoniyasi qoshidagi xor kapellasi, B. Umidjonov rahbarligidagi O'zbekiston televideniya va radiosi xor jamoasi, M.Burxonov, Ik.Akbarov, S.Boboyev, M.Nasimov, N.Zokirov, M.Bofoyev kabi o'zbek kompozitorlari bilan ijodiy hamkorlikda ish olib borildi. O'zbekiston xor san'ati rivojidagi bu o'zgarishlarga qaramay, respublika xor san'ati arboblari oldida katta vazifalar turibdi.¹⁶

O'zbekistonda xor dirijyorligi ta'limini tashkillashtirish va rivojlantirish

¹⁵ N.Sharafiyeva "Xorshunoslik" O'quv qo'llanma. Toshkent-1987y. 7b.

¹⁶ N.Sharafiyeva "Xorshunoslik" O'quv qo'llanma. Toshkent-1987y. 8b.

O‘zbek va ovropa musiqa madaniyatlarining o‘zaro ta’sir etish jarayoni Turkiston o‘lkasining Rossiyaga qo‘shilgan davridan boshlanadi (XIX asrning 60-70 yillari). “O‘zbekistonda vokal va xor ijrochiligining tarixi” nomli o‘quv qo‘llanmada ta’kidlanganidek, havaskor musiqiy jamoalarning yuzaga kelishi bu davr uchun xos edi. Ular orasida xarbiy kapelmeyster V.Leysek tomonidan 1898 yilda tashkil etilgan “Lira” nomli xor jamoasi sezilarli rol o‘ynadi. Bu jamoa tinglovchilar orasida nihoyatda ommalashib, havaskor musiqachilikni keng miqyosda rivojlantirishga turtki bo‘ldi. Gimnaziyalar, real o‘quv yurti, O‘qituvchilik seminariyasi, Kadet korpusining yoshlar xor jamoalari ham faol kontsert ishini olib bordilar. Mahalliy aholi hayot tarziga rus va chet el klassiklarning asarlari, musiqachilikning yangi shakllari kirib keldi. Xorlarni professional musiqachilardan V.Leysek, V.Sakovichlar boshqarib, ular O‘zbekiston musiqa madaniyatida sezilarli iz qoldirdilar.¹⁷

Tarixiy manbalarga ko‘ra inqilobgacha bo‘lgan Turkistonda musiqa

va kuylash milliy maktablarda o‘tilmagan, boisi shariat tomonidan ta’qiqlangan edi. Inqilobdan keyin 1917-yilda umumta’limning kiritilishi ko‘p sonli maktablarning ochilishiga olib keldi. Umumta’lim maktablarida xor madaniyatini o‘rgatish jarayoni murakkab kechdi. Xor kuylash o‘zbek xalq ijodiyotining u qadar rivojlanmagan turi edi. San’atning yangi turiga nisbatan muhabbat uyg‘otish juda muhim edi. Kuylash maktab darslari qatoridan joy olgan bo‘lsa-da, ammo uni boshqa fan o‘qituvchilari olib borar edilar. Bolalar havaskorlik jamoalari rivojlana boshladi. 1918 yildayoq Toshkentning bolalar maydonchalarida mashhur musiqachilar N.Mironov, A.Derfelden, S.Kuzmenkolar xor mashg‘ulotlarini olib bordilar. Maktab-teatr jamoalari keng tarqaldi. Rahbarlar orasida professional xormeysterlardan V.Sakovich va S.Vasilevlar bor edi. 1919-yilda o‘zbek maktablari bazasida 60ta o‘g‘il boladan iborat bunday jamoa ilk bor tashkil etildi. Uni bolalar estetik tarbiyasining faol targ‘ibotchisi Ali Ardobus Ibrohimov tuzgan edi. Bu jamoada uchta bo‘lim bor edi: badiiy so‘z, xor va raqs bo‘limlari. Keyinchalik u mana shunday jamoalardan o‘n ikkitasini tashkil etdi. Ammo maktablarda kuylashni

¹⁷ B.Sh.Shamahmudova “Xor fanlarini o‘qitish metodikasi”. O‘quv qo‘llanma. Tashkent-2012y. 7b.

o‘rgatish hamon muammoligicha qolib, kasbiy savodga ega o‘qituvchilar yo‘q edi.¹⁸

O‘sha vaqtda milliy xormeysterlar tayyorlash masalasi ko‘tarilmagan va bu ixtisoslikka na Toshkent konservatoriyasida, na markaziy oliygohlar studiyalarida saboq berilgan. Shu bois xor san‘ati doirasini kengaytirish, uning ommalashuviga, havaskorlikdan kasbiy darajagacha rivojlantirishning iloji yo‘q edi. Ko‘p ovozli xor madaniyatini o‘zlashtirish bilan (kapellaning 1936 yilda yaratilishi va 1937-yilgacha davom etishi, o‘zbek musiqali dramasi va operalarining sahnalashtirilishi, ommaviy qo‘shiqlarning paydo bo‘lishi) xor jamoalarining malakali rahbarlari va xor xonanda artistlarini tayyorlash dolzarb bo‘lib qoldi.¹⁹

O‘zbekiston davlat konservatoriyasi qoshidagi musiqiy teatr studiyasi xori²⁰

O‘zbekiston davlat konservatoriyasining opera studiyasi 1964 yilda tashkil etilgan. Uning asosiy tashabbuskorlaridan biri O‘zbekiston xalq artisti, professor M.Ashrafiy va xorning birinchi rahbari O‘zbekiston Respublikasida xizmat ko‘rsatgan madaniyat xodimi R.Xublarov bo‘lgan. Xor bilan ishlaganlar orasida D.Qurbonova, S.Shodmonov, L.Nisenbaum, V.Babayants, N.Qoziev, M.Polonskiy, B.Bo‘riev, A.Hamidov, D.Jdanov, L.Petlinalar bor.

Opera studiyasining xori simfonik dirijyorlar, xormeysterlar, akademik xonandalar va kompozitorlarning Davlat attestatsiyalariga tayyorlanishlarida ishtirok etadi, shuningdek, turli bayramona kontsertlar, bolalar uchun abonementli kontsertlarda va xor festivallarida chiqishlar qiladi. Xor o‘zining faoliyati davomida ko‘plab opera spektakllarida qatnashdi: bulardan P.Chaykovskiyning “Yevgeniy Onegin” va “Iolanta”, N.Rimskiy-Korsakovning “Saltanat kelini”, R.Leonkovalloning “Masxarabozlar”, J.Verdining “Traviata”, S.Yudakovning “Maysaraning ishi” va b. Opera studiyasining jamoasi O‘zbekiston kompozitorlari qalamiga mansub ko‘plab asarlarning birinchi ijrochisi bo‘ldi: bular M.Burhonovning “Alisher Navoiyga qasida” va “Epitafiya”, S.Yudakovning “Muborakbod”, “O‘zbekiston”, “Mening Vatanim”, M.Ashrafiyning “Rustam haqida doston”,

¹⁸ B.Sh.Shamahmudova “Xor fanlarini o‘qitish metodikasi”. O‘quv qo‘llanma. Tashkent-2012y. 8b.

¹⁹ B.Sh.Shamahmudova “Xor fanlarini o‘qitish metodikasi”. O‘quv qo‘llanma. Tashkent-2012y. 9b.

²⁰ Sevara Kadirova “Xorshunoslikning boshlang‘ich kursi” O‘quv qo‘llanma. Toshkent-2015y. 5b.

F.Yanov-Yanovskiyning “In Memoriam” va “Muqaddas Markdan” (O‘zbekiston davlat Xor kapellasi bilan hamkorlikdagi ijro), K.Azimovning “Sen olam bezagisan, qadim Buxoro!” kabi asarlaridir.

Opera studiyasi xorining faoliyatida o‘z kontsertlari muhim o‘rin egallaydi. So‘nggi yillar davomida mavzu jihatdan qiziqarli va rang-barang bo‘lgan loyihalar amalga oshirildi: bular “Musorgskiy operalarida drama” (“Boris Godunov” va “Xovanshina” operalaridan sahnalar), “Markaziy Osiyo ohanglari”, “Blokni xotirlab”, “Garsia Lorca xotirasi”, “Anna Axmatovaning ayollik qalbi”, “Beatles” guruhiga bag‘ishlangan “All the need is love” nomli kontsert, “R.Shumanning 200 yilligiga”, “Svetayevaga Requiem”, har yili o‘tkaziladigan “Xotira va qadrlash kuni”ga bag‘ishlangan kontsertlar. Jamoa A.Nazarov, M.Burxonov, M.Bafoyevlarning, shuningdök, O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan san‘at arbobi Feruza Abdurahimova rahbarligidagi “Sug‘diyona” milliy cholg‘ular kamer orkestrining yubiley kontsertlarida ishtirok etdi.

Havaskorlik xor san‘atining rivojlanishi

Respublikamizda musiqa va xor 20-yillardan boshlab rivojlana bordi. To‘garaklar tuzila boshlandi. 1930-yillarda bastakorlar Yunus Rajabiy, Imomjon Ikromovlar 1-2 ovozli qo‘shiqlarni yaratdilar. 1934-yilda birinchi musiqa badiiy olimpiadasi o‘tkazildi. 1000 kishilik xor qatnashdi. 1937-yilda Moskva O‘zbekiston dekadasida xor jamoalari qatnashdi.

Urush davrida havaskorlik xorlari jangchilar uchun konsertlar uyushtirar edilar. Urushdan keyin ikkinchi respublika olimpiadasida 20000 kishi qatnashdi.(1143 jamoalar) 1948-yil III olimpiadada 25000 kishi ishtirok etdi va ko‘p ovozlilik rivojlanib bordi. 1950-yillarda konservatoriya , musiqa bilim yurti o‘quvchilari havaskorlik xorlariga amaliy yordam bera boshladilar. 1960-1970-yillarda havaskorlik jamoalarni son va sifati oshdi. Bolalar xor ijrochiligining rivojlanishiga konservatoriya dotsentlari Kenzer, Valenkov, Vasil‘eva, O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan artist Sh.Yormatovlarning xizmatlari katta. Boychechak, Bulbulcha Respublikamizda yuzlab ashula va raqs ansambllari mavjud bolib, ularning qoshida xor-vokal guruhi tuzilgan.

Masalan; Anor, Gulrux, Chust taronalari, Shirin, Rohat, Shalola. Xor tarkibida 15-20 kishi mavjud. Ular lapar, yalla, yor-yor qo‘shiqlarini qayta ishlab kelayotgan Sh.Ramazonov, T.Sodiqov,

M.Ashrafiy, S.Yudakov, M.Leviyev, M.Burxonov, S.Boboyev, Nazarov, B.Umidjonov bastakor va kompazitorlardir.

Professional xor san'atining rivojlanishi

O'zbekistonda professional xor san'ati eng kech rivojlana boshlagan san'at turlaridan biridir. Chunki zarur shart-sharoitlar yo'q edi. Bu masalalarni amalga oshirishi uchun musiqa o'quv yurtlari ochish malakali xormeysterlar bastakorlar tayyorlash kerak edi. Qator rus musiqa san'ati arboblari V.Uspenskiy, Y.Romanovskaya, N.Mironov, R.Glyer, S.Vaselenko, A.Kozlovskiy va o'zbek musiqachilarning hissasi katta.

Professional xor ijodi va ijrochligining oddiy formalari musiqali drammalarda uchraydi. Ikki epizodik uch ovozli fakturalar uchrab turadi, chunki bastakorlar sharoit to'liq pishib yetilmaganligini yaxshi bilishar va 3-4 ovozlarni ishlatmasdilar. 1936-yil O'zbekiston radiosi qoshida o'zbek xori tuzildi va yangi tuzilgan O'zbekiston Davlat Filarmoniyasi qoshida xor kapellasi tashkil qilindi. 1937-yilda xor jamoasi kompazitorlari M.Ashrafiy va T.Sodiqovlarning to'rt ovozli qo'shiqlar tayyorlab berdi. 1934-1937-yillarda Moskva konservatoriyasida ko'pgina yoshlar o'qidi. D.Zokirov, M.Burxonov, S.Yudakov shular jumlasidandir.

Yosh o'zbek bastakorlari rus bastakorlari bilan ijodiy hamkorlikda o'zbek milliy operasini yaratishdi. Bu Vaselenko va M.Ashrafiylarning Bo'ron operasi 1939 - 1940-yilda Ulug' kanal operasi, Glier va Sodiqovlarning Layli va Majnun operasi, urush yillarida Kozlovskiyning Ulug'bek, Cheshkovning Mahmud Tarobiy operalari yozilgan. 1952-yilda O'zbekiston Davlat Filarmoniyasi qoshida birinchi professional xor kapellasi tashkil qilindi: rahbar-Valenkov.M.Burxonov birinchi jo'rsiz xor qo'shiqlarini yaratdi, Kapella uchun respublikada a'kapella janri vujudga keldi.

Mavzu yuzasidan savol va topshiriqlar:

- 1.O'zbekistonda xor dirijyorligi ta'limini haqida gapirib bering.*
- 2.O'zbekistonda ko'p ovozli xor san'atining jadal rivojlanishi nechinchi yillarga to'g'ri keladi?*
- 3. Nechinchi yilda O'zbekiston davlat konservatoriyasining opera studiyasi tashkil etilgan?*

AMALIY MASHG‘ULOTLAR

O‘lchovlar

1. 3/4; 4/4; 2/4 o‘lchovlarida (mo‘tadil va o‘rtacha tez harakatda non legato va legato xarakteridagi tovushlarning *mf* va dinamik tuslarida) dirijyorlik qilish.

2. Quylashni taktning har xil hissalaridan (takt oldidan) boshlash yo‘llarini o‘rganish.

3. “Uziladigan” va “uzilmaydigan” fermatoni, asar oxirida uchraydigan fermatoni, ularning ahamiyati va ijro etilish usullarini o‘zlashtirish.

4. Dirijyorlik harakatlarining asosiy xususiyati va qonun-qoidalari (tejamkorlik, maqsadga muvofiqlik, aniqlik, usullilik, taktida kuchli va kuchsiz damlarni his qilish, dirijyorlik sxemasi tasvirining aniqligi) ga erishish.²¹

²¹ N.I.Qoziyev Xor dirijyorligi xrestomatiyasi I-qism Toshkent-1967y. 5-b.

2/4 O'LCHOVI

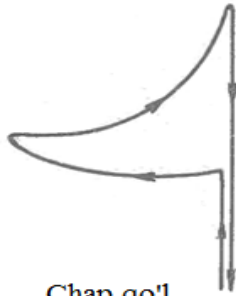

Chap qo'l

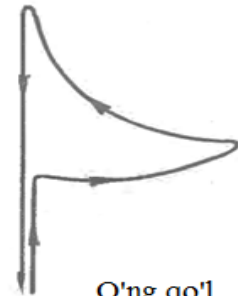

O'ng qo'l

3/4 O'LCHOVI

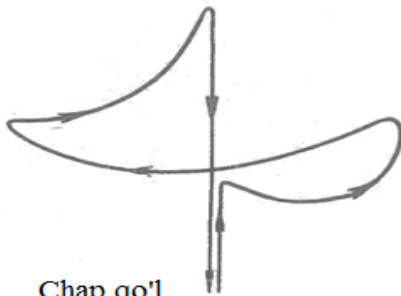

Chap qo'l

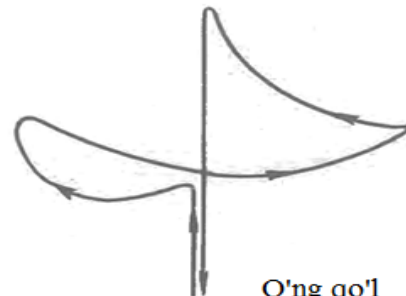

O'ng qo'l

4/4 O'LCHOVI

Chap qo'l

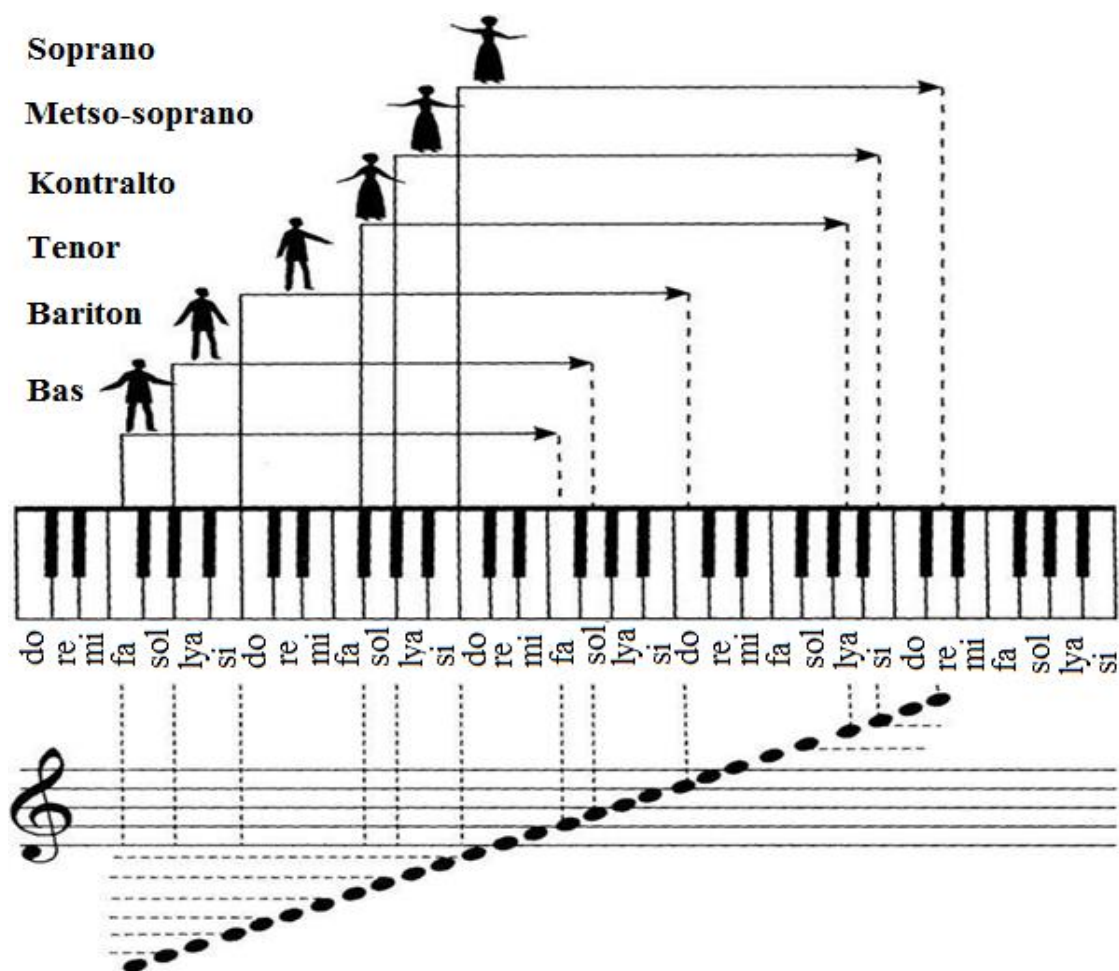
O'ng qo'l

Diapazonlar

Professional katta aralash xorning umumiy diapzaoni quyidagicha:

Havaskorlik aralash xorining umumiy diaozoni quyidagicha:

Ovoz sozlash mashqlari

1-mashq

No ni no ni no do do di do di do di do di No ni
Do di do di do do di do di do di do di Do di

Mam, mam, mam, mam, mam, mam, mam, mam, mam, mam, mam, mam, Mam, mam,
Mom, mom, mom, mom, mom, mom, mom, mom, mom, mom, mom, mom, Mom, mom,

Pa pa pa pa pa pa pa pa pa pa pa pa pa pa Pa...

2-mashq

i ye a i ye a

Bommm, Bonnn, bommm, bonnn, bommm, bonnn, Bommm, Bonnn, bommm, bonnn, bommm, bonnn,

Mo - mi, mo - mi, mo - mi, mo - mi, mo E - o, e - o, e - o, e - o, Mo - mi, mo - mi, mo - mi, mo - mi, mo E - o, e - o, e - o, e - o,

Mo - mi, mo - mi,

Mi - o, mi - o, mi - o, mi mi - o, mi - o, mi - o, mi Mi - o, mi - o...

No - ni, no - ni, no - ni, no - ni, no - ni, No - ni, no - ni, Mi - na, mi - na, mi - na, mi - na, mi - na, Mi - na, mi - na,

Lya, a... Lya, a...

Mi a ma

3-mashq

Ni no ni no ni no ni no ni no ni no ni no ni no ni
ni no ni no ni no ni no ni no ni no ni ni no ni no...

Mi - mo, mi - mo, mi - mo, mi - mo, mi - mo, mi - mo, mi - mo, mi - mo, mi - mo,

mi - mo, mi - mo, mi - mo, mi - mo, mi - mo, mi - mo, mi - mo...

mi - mo, mi - mo, mi - mo, mi mi - mo, mi - mo, mi - mo, mi - mo...

o o o o

4-mashq

i i i i o o o i o o o i i

i o i o i o i...

ye o ye o ye o ye o ye o ye o ye o ye o ye o
o a o a o a o a o a o a o

ye
Mi - o, mi - o, mi - o, mi - o, mi - o, mi - o, mi. Mi - o,...

Mo-mi mi - mo mo-mi mi - mo mo-mi mi - mo mi - mo-mi Mo-mi

XOR UCHUN ASARLAR

SOPRANO

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT MADHIYASI

A.Oripov she'ri

M.Burhonov musiqasi

Maestoso *f*

Ser-qu yosh, hur o'l -kam el ga baxt najot Sen o'
keng o'z bek ning o'ch mas iymo ni Erkin

6

zing do'st larga yo'l dosh mex-ri bon mex-ri bon Yash-na
yosh av lodlar sen ga zo'r qa not zo'r qa not Is tiq

10

gay to abad il mu fan i -jod shuh ra ting por -la sin to ki bor -ja
lol mash ` ali tinch lik pos bo ni Haq se var o na yurt man gu bo'l o

poco rit.. A tempo

14

hon Ol tin bu vo diy lar jon O'z be kis_ ton Aj dod lar mar do
bod

20

na ru hi sen ga yor u-lug' xalq qud ra ti jo'sh ur gan za mon o lam

24

ni mah li yo ay la gan di yor Bag' ri gan di yor

ALTO

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
DAVLAT MADHIYASI

A.Oripov she'ri

M.Burhonov musiqasi

Maestoso *f*

Ser-qu yosh, hur o'l kam el ga baxt najot Sen o'
keng o'z bekning o'ch mas iymo ni Erkin

6

zing do'st larga yo'l dosh mex-ri bon mex-ri bon Yash-na
yosh av lodlar sen ga zo'r qa not zo'r qa not Is tiq

10

gay to a-bad il mu fan i-jod shuh ra ting por la sin to ki bor-ja hon
lol mash'a li tinch lik pos bo ni Haq se var o na yurt man gu bo'l o bod

15

Ol tin bu vo diy lar jon O'z be kis ton Aj dod lar mar do na ru hi sen ga

21

yor u-lug' xalq qud ra ti jo'sh ur gan za mon o lam ni mah li yo ay la

25

gan di yor Bag'-ri gan di yor

TENOR

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
DAVLAT MADHIYASI

A.Oripov she'ri

M.Burhonov musiqasi

Maestoso *f*

Ser-qu yosh, hur o'l-kam el ga baxt najot Sen o'
keng o'z bek ning o'ch mas iymo ni Er kin

6

zing do'st larga yo'l dosh mex-ri bon mex-ri bon Yash-na
yosh av lodlar sen ga zo'r qa not zo'r qa not Is tiq

10

gay to a-bad il mu fan i -jod Shuh ra ting por la sin to ki bor-ja
lol mash'a li tinch lik pos bo ni Haq se var o na yurt man gu bo'l o

poco rit. A tempo

14 *f* *ff* *p* *ff*

hon Ol tin bu vo diy lar jon O'z be kis ton Aj dod lar mar do
bod

20 *f* *ff* *f*

na ru hi sen ga yor u-lug' xalq qud ra ti jo'sh ur gan za mon o lam

24 *mf* 1. *fff* 2.

ni mah li yo ay la gan di yor Bag'ri gan di yor

Яллама ёрим

Ўзбек халқ кўшиғи

Хор учун Ж.Шукуров мослаштирган

Moderato

C. Қал-дир-гоч қо-ра бў-лур қа - но - ти аъ - ло бў-лур. Ёш-лик-да бер ган кўн-гил ай-рил-ма ба - ло бў-лур

A. ай - рил - мас ба - ло бў - лур

T.

B.

C. Ял-ла-ма ё - рим ял - ло - ла ял - ло - ла шай - лик, бе - дод-ла - шай - лик

A.

T.

B.

§

1.2. Қайтариш учун | Тугатиш учун

C. Уч-та-ми тўрт-та бир бў - либ ро - хат - ла шай - лик ро-хат-ла шай - лик.

A.

T.

B.

Sen turganding yonimda
Yonim emas jonimda.
O‘qishga birga ketish,
Bu yilgi planimda.

Naqorat:

Yallama yorim, yallola,
Yallolashaylik, bedodlashaylik.
Uchtami to‘rtta bir bo‘lib,
Rohatlashaylik.

Katta kanal shamoli,
Ro‘molim olib ketdi.
Uchirib olib borib,
G‘o‘zaga ilib ketdi.

Naqorat:

Yallama yorim, yallola,
Yallolashaylik, bedodlashaylik.
Uchtami to‘rtta bir bo‘lib,
Rohatlashaylik.

Рубоий

(Жўрсиз аёллар хори учун)

Х. Деҳлавий газали
Б. Умиджонов мусикаси

Шиддат билан *mf*

А. Жо - ним вақ - ти сай - ри бўс - тон *p* бир боғ бир боғ бир боғ

С. *p* бир боғ, у... бир боғ,

вақ-ти гу-ли вақ-ти ар-гу-вон бир боғ, бир боғ бир боғ бир боғ

бир-боғ у...

p вақ-ти гу-ли вақ-ти ар-гу-вон бир боғ, бир боғ, бир боғ, *f* Не-чун

бир боғ

mf

гул деб қў-линг у-зат - моқ - да сен каф-тинг ёз - санг

rit.

ў - зи гул - си - мон бир боғ, бир боғ *pp* (оғизни)

p бир боғ *p* юмиб) бир боғ у...

бир боғ.

Jonim vaqti sayri bo'ston bir boq,
Vaqti guli vaqti arg'uvon bir boq.

Nechun gul deb qo'ling
uzatmoqdasan

Kafting yozsang o'zi gulsimon bir
boq.

ОСЕНЬ

К. Ademasova so'zi

D. Martini (1706–1784) musiqasi

Lento
[pp]

Т. тех свет - лых дней жаль
В. Ле - то от нас у - ле - те - ло, тех свет - лых дней жаль. Сад на -

[f]

дел о - сен - ний свой у - бор лист жел - те - ет. Ве - тер хо - ло - дом ве - ет,
[f] Ве - тер хо - ло - дом ве - ет,

[p]

[p] и за - молк пти - чий хор. Пал ту - ман на по - ля, об - на - жи - лась зем -
и за - молк пти - чий хор.

Ах, о - се - ни кар - ти - на, ты за - чем так гру -
-ля Ах, о - се - ни кар - ти -
Ах, о - се - ни кар - ти - на, ты как гру -

стна! [mf] [p]
на! И пес - ня на - ша, пес - ня на - ша пе - ча - ли пол - на.
стна! И пес - ня на - ша пе - ча - ли, пес - ня пол - на.

Chashmi siyoh (afg'on xalq qo'shig'i)

M.Burxonov qayta ishlagan
N.Rahmatov qayta notaga olgan

♩ = 160

SOPRANO

La-la-la-la-la-la La-la-la-la-la-la La-la-la-la-la-la La - la La-la-la-la-la-la

ALT

TENOR

La-la-la-la-la-la La-la-la-la-la-la La-la-la-la-la-la La - la La-la-la-la-la-la

BAS

6

La-la-la-la-la-la La-la-la-la-la-la La - la La-la-la-la-la-la La - la

M....

La-la-la-la-la-la La-la-la-la-la-la La - la La-la-la-la-la-la La - la

M....

11

Qur-bo-nad sha-vam man La-la-la-la-la-la La...

Jon... La-la-la-la-la-la La...

Qur-bo-nad sha- vam man La-la-la-la-la-la La... Chash-mi si-yoh do-ri

Jon... La-la-la-la-la-la La... Chash-mi si-yoh do-ri

17

Chash-mi si-yoh do-ri qur - bo-nad sha-vam-man La-la-la-la La-la-la La-la-la-la

Chash-mi si-yoh do-ri qur - bo-nad sha-vam-man M...

Chash-mi si-yoh do-ri qur - bo-nad sha-vam-man

Chash-mi si-yoh do-ri qur - bo-nad sha-vam-man

24

La... Chash-mi si-yoh do-ri qur - bo-nad sha-vam-man

Chash-mi si-yoh do-ri qur - bo-nad sha-vam-man

Chash-mi si-yoh do-ri Chash-mi si-yoh do-ri qur - bo-nad sha-vam-man

Chash-mi si-yoh do-ri Chash-mi si-yoh do-ri qur - bo-nad sha-vam-man

31

pur xu-mo-rat

M...

Xo-na ku-cho do - ri meh - mo-nat sha-vam man... Du chash-mi pur xu-mo-rat

M... M...

37

ro-ki do-rat

Xo-na ku-cho do-ri meh

M...

ro-ki do-rat Chash-mi si-yoh do-ri qur - bo-nad sha-vam-man

Chash-mi si-yoh do-ri qur - bo-nad sha-vam-man

44

mo-nat sha-vam man... Du-mi-mo-rat ro - ki do-rat

M...

Du ab-ro`yi Du-mi mo-rat ro - ki do-rat Chash-mi si-yoh

M... Chash-mi si-yoh

50

Xo-na ku-cho do-ri meh-mo-nat sha-vam man...

M....

do-ri qur-bo-nad sha-vam-man Xo-na ku-cho do-ri meh-mo-nat sha-vam man...

do-ri qur-bo-nad sha-vam-man M....

57

Ix-ti-yo-rat ro-ki do-rat

M....

1. Bi pur-sam Ix-ti-yo-rat ro-ki do-rat Chash-mi si-yoh do-ri qur-
 € 2. Bi gar-dum kuh ha-kuh sah-ro ba-sah-ro

M.... Chash-mi si-yoh do-ri qur-

62

Xo-na ku-cho do-ri meh-mo-nat sha-vam man...

M....

bo-nad sha-vam-man Xo-na ku-cho do-ri meh-mo-nat sha-vam man...

bo-nad sha-vam-man M....

68

Chash-mi si-yoh Chash-mi si-yoh do-ri qur-bo-nad sha-vam

Chash-mi si-yoh Chash-mi si-yoh do-ri qur-bo-nad sha-vam

Chash-mi si-yoh Chash-mi si-yoh do-ri qur-bo-nad sha-vam

Chash-mi si-yoh Chash-mi si-yoh do-ri qur-bo-nad sha-vam

74

man Xo-na ku-cho Xo-na ku-cho do-ri meh-mo-nat sha-vam man...

man Xo-na ku-cho M.....

man Xo-na ku-cho Xo-na ku-cho do-ri meh-mo-nat sha-vam man...

man Xo-na ku-cho M.....

81

La-la-la-la-la La-la-la-la-la La-la-la-la-la La-la La-la-la-la-la La-la-la-la-la

La-la-la-la-la La-la-la-la-la La-la-la-la-la La-la La-la-la-la-la La-la-la-la-la

87

La-la-la-la-la-la La - la La-la-la-la-la-la La - la La-la-la-la-la-la La - la

M.... Jon....

La-la-la-la-la-la La - la La-la-la-la-la-la La - la La-la-la-la-la-la La - la

M.... Jon....

93

Qur-bo-nad sha vam_ man_ Qur-bo-nad sha vam_ man_

Qur-bo-nad sha vam_ man_ Qur-bo-nad sha vam_ man_

Qur-bo-nad sha vam_ man_ Qur-bo-nad sha vam_ man_

Qur-bo-nad sha vam_ man_ Qur-bo-nad sha vam_ man_

HARDAM ILGARI

A.Rahmat she'ri

Allegro non troppo

H.Muhamedov musiqasi

The musical score is written in G major and 3/4 time. It consists of a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a rhythmic pattern of eighth notes in the right hand and a steady bass line in the left hand. The vocal line is marked with dynamics such as *p* (piano) and *mf* (mezzo-forte). The lyrics are in Uzbek and are written below the vocal line. The score includes a repeat sign with first and second endings. The first ending is marked 'Takrorlash uchun' (for repeat) and the second ending is marked 'Tamomlash uchun' (for conclusion). The piece ends with a *rit.* (ritardando) marking and a *pp* (pianissimo) dynamic.

p
Biz -yu- ra miz

mf

p

il - ga - ri is - ta - gi - miz il - ga - ri

Biz-bo' -la - miz jang-da qo'rq-mas, bo-tir-as - kar sin-ga-ri

Takrorlash uchun Tamomlash uchun

rit. *p* *pp*

1. Biz yuramiz ilgari,
Istagimiz ilgari,
Biz bulamiz jangda qo'rqmas
Botir askar singari.

2. Temuriydek ot chopar
Chavandozlar bo'lamiz,
Jasurlikni, mardlikni
Biz yoshlikdan bilamiz.

3. Biz qaytmaymiz opqaga,
Partiya boshlar ilgari!
Biz bulamiz jangda qo'rqmas,
Ofitserlar singari.

4. Kurashlarda chiniqqan,
Bizning askar akamiz.
Mardlik kuyin har doim
Ko'krak kerib aytamiz.

SEVIKLI YOR

M.Boboyev she'ri
Moderato

X.Izomov musiqasi

Dar - yo uz - ra kech - qo'n moq - da
Qah - ra mo - nim, meh - na - ting - dan

Qir - g'oq - la - ri xo'p cha - ro - g'on,
 Gul - gul - yash - nar pax - ta - zo - ring

Se - vik - li yor, shun - day chog' - da
 El - ga qil - gan him - ma - ting - dan

tur - sak bun - da biz yon - ma - yon
 Qu - vo na - di Sev - gan - yo - ring

Se - vik - li yor, shun - day chog' - da
 El - ga qil - gan him - ma - ting - dan

unis

tur - sak bun - da biz yon - ma - yon,
 Qu - vo - na - di sev - gan yo - ring

f

Kel - yo - nim -
 Da - lang o -

f

ga o' - zing bir boq, bu - keng - ko'm -
 bod ho - sil mo'l - dir. Qo' - li - gul -

ko'k may - don - lar - ga, boq - qan - sa -
 san qah - ra - mon - san. So' - zing bir -

yin zav - qing or - tar biz ya - rat -
 la i - shing bir - dir Xo'b yi - git -

gan san, bo's - ton - lar - ga, boq - qan sa -
 san, mard-o'g' - lon - san Su - bir - la

yin zav-qing or - tar biz ya - rat -
 i - shing bir - dir Xo'b yi - git -

1. unis
 gan san, bo's - ton - lar - ga.

Poco rit
 2.
 Mard-o'g' - lon

a tempo

san!

Olmacha anor

(O'zbek xalq qo'shig'i)

Allegro moderato

f Yor,
f
Hey!

Yor.

bum, bum

bum, bum

di - bi, di - bi, bum, bum, bim

di - bi, di - bi, bum, bum, bim

Ol - ma cha a - no - ring - ga bal - li, to - za ray - ho - ning ga bal - li

bum, bum

bum, bum

di - bi, di - bi, bum, bum, bim

di - bi, di - bi, bum, bum, bim

ol - ma - cha - yu ol - ma - cha, a - nor qur - bo - ning bo' lay,

Ol - ma - cha a - no - ring - ga bal - li, to - za ray - ho -
bum, bum
di - bi, di - bi, bum, bum, bim di - bi, di - bi, bum, bum.

ning ga bal - li 1. Dar - yo - lar - ni boy - la - ding,
2. Nir - li bo's - to - nim - ga kel,
bum, bum
bim

cho'l - ni bo's ton ay - la ding. Bog' - bo - nim, pax

pax - ta - may - do - nim ga kel. Cho'l - lar cha - man

8

ta - ko - rim sen me - ning if - ti - xo - rim!

gul bol sin, el - xir - mo - ni mo'l bo'l sin!

Ol - ma - cha - yu ol - ma - cha, a - nor qur - bo -

ning bo' - lay

Ol - ma - cha - a - no - ring - ga bal - li,

bum, bum

di - bi di - bi, bum. bum bim

to - za ray - xo - ning - ga bal - li

bum, bum

di - bi di - bi, bum, bum bim.

Hey!

Hey!

SHEDRIK

Ukrain xalq qo'shig'i

Allegro

N.Leontovich qayta ishlagan

Соло *mp* Все *pp*

С Щед - рик, щед - рик, шед - рі - воч - ка, при - ле - ті - ла лас - ті - воч - ка,

5 ста - ла со - бі ще - бе - та - ти, гос - по - да - ря ви - кли - ка - ти:

А *P*
Ста - ла со - бі

9 С Вий - ди, вий - ди, гос - по - да - рю, по - ди - ви - ся на ко - ша - ру.

А ще - бе - та - ти

Т *P*
8 Ще - бе - та - ти

13 С *tr* Там о - веч - ки по - ко - ти - лись, а яг - нич - ки на - ро - ди - лись.

А *tr* Там о - веч - ки по - ко - ти - лись, а яг - нич - ки на - ро - ди - лись.

Т *tr* Там о - веч - ки по - ко - ти - лись, а яг - нич - ки на - ро - ди - лись.

Б *tr* Там о - веч - ки по - ко - ти - лись, а яг - нич - ки на - ро - ди - лись.

17 *mf*

С В те - бе то - вар весь хо - ро - ший, бу - деш ма - ти мір - ку гро - шей.

А В те - бе то - вар весь хо - ро - ший, бу - деш ма - ти мір - ку гро - шей.

Т В те - бе то - вар хо - ро - ший.

Б В те - бе то - вар весь хо - ро - ший, бу - деш ма - ти мір - ку гро - шей.

21 *f*

С В те - бе то - вар — весь хо - ро - ший, бу - деш ма - ти — мір - ку гро - шей.

А В те - бе то - вар весь хо - ро - ший, бу - деш ма - ти мір - ку гро - шей.

Т В те - бе то - вар — весь хо - ро - ший, бу - деш ма - ти — мір - ку гро - шей.

Б В те - бе то - вар весь хо - ро - ший, бу - деш ма - ти мір - ку гро - шей.

25 *mf* *pp*

С В те - бе — жін - ка чор -

А В те - бе жін - ка чор -

Т Хоч не гро - ші, то по - ло - ва, в те - бе жін - ка

Б *mf* *pp*

(Закр. ртом)

28

tr

С но - бро - ва. Хоч не гро - ші, то по - ло - ва,

tr

А но - бро - ва. А...

tr

Т чор - но - бро - ва. А...

tr

Б

31

Соло Для повторення

С в те - бе жін - ка чор - но - бро - ва. Щед - рик, щед - рик,

А А...

Т А...

Б

34

Для окончання

pp

rit.

С (Закр. ртом) лас - ті - воч - ка...

pp

rit.

А А... лас - ті - воч - ка...

pp

Т Щед - рик, щед - рик, щед - рі - воч - ка, при - ле - ті - ла

pp

Б

H.Olimjon she'ri

O'RIK GULLAGANDA

M.Liviyev musiqasi

J.Kozimov xor uchun moslashtirgan

Moderato

The piano introduction consists of two systems of music. The first system is in 2/4 time, marked *mp* (mezzo-piano). It features a melody in the right hand and a bass line in the left hand. The second system continues the piano accompaniment with more complex rhythmic patterns in both hands.

The vocal entry is marked *mf* (mezzo-forte). The lyrics are: "Nov - da - lar - ni be - zab g'un - cha lar tong - da / Va - shab - bo - da qur - g'ur tong - sa - har o - lib". The piano accompaniment is marked *mp* and provides a steady harmonic support for the vocal line.

The vocal line continues with the lyrics: "ayt - di ha - yot o - ti - ni yor - yor / ket - di gul - ning to - ti - ni". The piano accompaniment remains consistent, supporting the vocal melody.

The vocal line concludes with the lyrics: "yor - yo - ring - ma - ne". The piano accompaniment provides a final harmonic resolution for the piece.

Har ba-hor - da shu bo' lar_ tak ror_ Har ba-

hor_ ham shun day_ u - ta_ di_ *p* Qan-cha ti- rish

sam ham u be_ *al. .* orn yel- lar me- ni_ al- dab_

ke ta_ di-yo yor_ yor_ yo_ ring ma ne

The first system of the musical score consists of a vocal line on a single treble clef staff and a piano accompaniment on two staves (treble and bass clefs). The vocal line begins with a whole rest, followed by a melodic phrase starting on a half note. The piano accompaniment features a steady eighth-note pattern in the right hand and a simpler bass line in the left hand.

Ma-na sen - ga o - lam o - lam gul gul e - ta - ging - ga

The second system continues the vocal and piano parts. The vocal line has a melodic line with lyrics. The piano accompaniment continues with its characteristic eighth-note accompaniment.

siq - qa - ni - cha ol - ol bun - da to - lc har nar - sa - dan

The third system continues the vocal and piano parts. The vocal line has a melodic line with lyrics. The piano accompaniment continues with its characteristic eighth-note accompaniment.

mo'l jon to - o'l - gun - cha shu o'l - ka - da qol

The fourth system concludes the vocal and piano parts. The vocal line has a melodic line with lyrics. The piano accompaniment continues with its characteristic eighth-note accompaniment.

Jon to - o'l - gun - cha shu o'l - ka - da qol

Har ba-

hor - da shu bo' - lar tak ror Har ba-

hor ham shun day u - ta di Qan - cha ti rish -

sam ham u be_ orn yel- lar me ni_ al- dab_

ke- ta_ di- yo yor_ yor_

1. yo_ ring ma ne ne

2. rit. ne

rit. p

1. Navdalarni bezab g'unchalar
 Tongda aytdi hayot otini (yor,yor,yor,yoringmane)
 Va shabboda qurg'ur ilk sahar
 Olib ketdi guning totini (yor,yor,yor,yoringmane)

2. Har bahorda shu bo'lar takror
 Har bahor ham shunday o'tadi
 Qancha tirishsam ham u beor
 Yellar meni aldab ketadi (yor,yor,yor,yoringmane)

3. Mana senga olam-olam gul (gul)
 Etagingga siqqanicha ol (ol)
 Bunda tole har narsadan mo'l (jon)
 To o'lguncha shu o'lkada qol (jon) 2 marta

4. Har bahorda shu bo'lar takror
 Har bahor ham shunday o'tadi
 Qancha tirishsam ham u beor
 Yellar meni aldab ketadi (yor,yor,yor,yoringmane)

Ўзбекистон Ватаним - маним

Ж.Жаббаров шеъри,
Д.Омонуллаева мусикаси

Moderato con moto

musical score for piano introduction in 4/4 time, featuring a treble and bass clef. The piece begins with a piano (p) dynamic and a *cresc.* marking. The melody in the treble clef starts with a quarter note G4, followed by a half note A4, and then a quarter note B4. The bass clef accompaniment consists of a steady eighth-note pattern starting on C4.

musical score for piano accompaniment corresponding to the first vocal line. It features a treble and bass clef. The treble clef has a whole rest for the first four measures, followed by a section marked with a repeat sign (S) and a fermata. The bass clef continues with the eighth-note accompaniment from the introduction.

musical score for the second vocal line and piano accompaniment. The vocal line (treble clef) includes the lyrics: *-си* *Кў-шиқ-лар-да хал-қим садо-си* *Ва-тан ку-йин*. The piano accompaniment (bass clef) continues with the eighth-note accompaniment.

musical score for the third vocal line and piano accompaniment. The vocal line (treble clef) includes the lyrics: *ян-рат-са дил-лар.* *ян-рат юрт-нинг е-ру са-мо-си* *Ва-тан ку-йин*. The piano accompaniment (bass clef) continues with the eighth-note accompaniment.

musical score for the fourth vocal line and piano accompaniment. The vocal line (treble clef) includes the lyrics: *ян-рат-са дил-лар.* *ян-рат юрт-нинг е-ру са-мо - си.* *Кў - шиқ қал - бим*. The piano accompaniment (bass clef) includes a *cresc.* marking and a *f* dynamic marking. The section ends with a *Накорат* (ritardando) marking.

ча-ма-ним ма-ним, кў-шиқ фах-рим эсон-та-ним ма-ним Ди - ёр бўй - лаб - янғ-рап

бир кў-шиқ Ўз-бе-кис-тон Ва-та-ним ма - ним!

1.

2. Тамомлаш учун

ним! ним! Ўз-бе - кис-тон

Ва-та-ним ма - ним!

O'zbekiston - ona, onajon!

A.Ko'chimov she'ri
A.Mansurov musiqasi

Moderato

f

8vb

ff

(8)

mf

tr

O - na - yur - tim go -

8vb

zal bir cha - man

mf

Shu cha-man - da men gul - g'un - cha - man.

mf

Gul - la - ri - ga o - shiq bul - bul - lar,

Men say - ro - qi sho'x

bul - bul - cha - man.

Naqorat:
Biz ya - rat - gan mo' - ji - za - lar - ga

Ha - li ko'p - lar

8vb.....

go - lish - gay hay - ron ...

Yuk-sal - gay - san qu - yosh - ga qa - dar

O'z - be - kis - ton - o - na, o - na - jon,

O'z - be - kis - ton -

o - na, o - na - jon, o ...

O'z - be - kis - ton - o - na, o - na - jon!

O'z - be - kis - ton - o - na, o - na - jon,

O'z - be - kis - ton -

o - na, o - na - jon!

(4 marta qaytariladi: 1 - va 2 - marta yakkaxonlar, 3 - va 4 - marta chapak bilan hamma)

gul-g'un - cha - man, gul-g'un - cha Bul-bul - cha - man,

8vb

bul - bul - cha...

ff

tr

hey!

Qiz: Ona Yurtim go‘zal bir chaman,
 Shu chamanda men bir gul g‘unchaman.
 Bola: Gullaringga oshiq bulbullar,
 Men sayroqi sho‘x bulbulchaman.

Qiz: Chinor kabi viqorga to‘lib, Yuksalmoqda kundan kun o‘lkam.
 Bola: Shu Vatanga munosib bo‘lib, O‘qiyapman, o‘syapman men ham.

Naqorat:

Hamma: Biz yaratgan mo‘jizalarga, Hali qo‘plab qolishgan hayron.
 Yuksalgansan quyoshga qadar, O‘zbekiston – ona, onajon!

Qiz: Quchoq ochdi Yurtingga olam, Bola: U bag‘riga bosdi jahonni.

Qiz: Ko‘z-ko‘z etib endi dunyoga,
 Bola: Ko‘rsatamiz yashnar bo‘stonni

Qiz: Ona Yurtim go‘zal bir chaman,
 Shu chamanda men bir gul g‘unchaman.

Bola: Gullaringga oshiq bulbullar,

Men sayroqi sho‘x bulbulchaman.

VECHER

P.Chaykovskiy (1840–1893) so'zi va musiqasi

Andante con moto *mf*

T. I Соли - це

T. II *mf*
Соли - це в ро-зо-вых лу-чах, и вер-ши-ны гор за - рде - лись, за -

B. *mf*
Соли - це в ро-зо-вых лу-чах, лу -

в ро-зо-вых лу-чах, и вер-ши-ны гор за - рде - - - *dim.*

- рде - лись. Соли-це в ро-зо - вых лу - чях, и вер-ши-ны гор за - *dim.*

- чях, и вер - ши - ны гор за - рде - лись, и вер-ши-ны гор за - *dim.*

- лись. *p* Вновь бри - льян-ты на цве-тах, вол-ны *p*

рде - лись. *p* рде - лись. *p* Вновь бри-льян-ты на цве-тах, на цве-тах, вол-ны *p*

рде - лись. *pp* пур-пу - ром о - де - лись *pp* Смо - ря пе-сня ры-ба-ков *p*

пур-пу - ром о - де - лись. *pp* Смо - *mf*

чи-стый воз-дух о-гла-ша - ет, о - гла - ша -

ря песнь ры-ба-ков чи-стый воз-дух о-гла-ша -

ет, и со ско-шен-ных лу-гов а-ро-ма-том на-ве-ва -

ет, и со ско - шен -

ет, а - ро - ма - том, а - ро-ма том на-ве-ва -

ро - ма-том на - ве - ка-ет. ных лу - гов а-ро-ма-том на-ве - ва-ет.

На - сту - па-ет вре-мя сна, у-мол-ка - ет пти - чек

На - сту - па-ет вре-мя

mf На - сту - па - ет вре - мя сна, у - мол - ка - ет пти - чек пе - *dim.*
f пе - нье, на - сту - па - ет вре - мя сна, у - мол - ка - ет *dim.*
f сна, на - сту - па - ет вре - мя, вре - мя сна, у - мол - ка - ет *dim.*

p нье. *p* Всю - ду, всю - ду мир и ти - ши - *p*
 пти - чек пе - нье. *p* Всю - ду мир и ти - ши - *p*
 пти - чек пе - нье. *p* Всю - ду мир и ти - ши - на, и ти - ши - *poco rit a tempo*

на. *pp* Как пре - крас - но все тво - ре - нье,
 на. *pp* Как пре - крас - но все тво - ре - нье,
 на.

f как пре - крас - но *pp* все тво - ре - нье!
f как пре - крас - но *pp* все тво - ре - нье!
f как пре - крас - но *pp* все тво - ре - нье!

МАДРИГАЛ

Erazmus Vidman (1572–1634)

① *mf*

S.I. Пес - ню мы пе - сню до - ро - гим гос -

S.II. Пес - ню мы, пе - сню до - ро -

A. Пес - ню мы, пе - сню до - ро -

тям по - ем, вхо - ди - те все в наш свет - лый дом

гим гос - тям по - ем вхо - ди - те все в наш свет - лый дом на празд - ник

гим гос - тям по - ем вхо - ди - те все в наш свет - лый дом, свет - лый

на празд - ник наш ве - сё - лый. Фа ла ла ла ла ла ла, фа ла ла

наш ве - сё - лый ве - сё - лый. Фа ла ла ла ла ла ла ла, фа

дом ве - сё - лый. Фа ла ла ла ла ла ла ла

② *mf*

ла ла ла, фа, лала ла ла ла, фа ла ла ла ла ла ла ла. Ра - ду - ют,
 ла ла ла ла ла ла ла ла ла ла ла, фа ла ла ла ла ла ла ла ла. Ра - ду - ют,
 ла. Ра - ду - ют,

ра - ду - ют всех за - ба - вы, шут - ки, звон - кий смех. Фа ла ла ла ла, фа
 ра - ду - ют всех за - ба - вы, шут - ки звон - кий смех. Фа ла ла ла ла, фа
 ра - ду - ют всех за - ба - вы, шут - ки смех. Фа ла ла ла ла, фа

③ *mp*

ла ла ла ла, фа ла ла ла ла ла ла ла ла ла, фа ла ла ла ла ла. Рас - се - ем мы пе -
 ла ла ла ла, фа ла ла ла ла ла ла ла ла ла, фа ла ла ла ла ла. Рас - се - ем мы пе -
 ла ла ла, фа ла ла ла ла ла ла ла ла ла, фа ла ла ла ла ла. Рас - се - ем мы пе -

f

чаль и тень, за - пом - ним э - тот свет - лый день; рас - се - ем мы пе -
 чаль и тень, за - пом - ним э - тот свет - лый день; рас - се - ем мы пе -
 чаль и тень, за - пом - ним э - тот свет - лый день; рас - се - ем мы пе -

sp

чаль и тень, за - пом - ним э - тот свет - лый день; рас - се - ем мы пе -
 чаль и тень, за - пом - ним э - тот свет - лый день; рас - се - ем мы пе -
 чаль и тень, за - пом - ним э - тот свет - лый день; рас - се - ем мы пе -

mf

чаль и тень, за - пом - ним э - тот свет - лый день! Ра - ду - ют,
 чаль и тень, за - пом - ним э - тот свет - лый день! Ра - ду - ют,
 чаль и тень, за - пом - ним э - тот свет - лый день! Ра - ду - ют,

ра - ду - ют всех за - ба - вы, шут ки, звон - кий смех. Фа ла ла ла ла, фа
 ра - ду - ют всех за - ба - вы, шут ки звон - кий смех. Фа ла ла ла ла, фа
 ра - ду - ют всех за - ба - вы, шут ки смех. Фа ла ла ла ла, фа

ла ла ла ла, фа ла ла ла ла ла ла ла ла ла, фа ла ла ла ла ла.
 ла ла ла ла, фа ла ла ла ла ла ла ла ла ла, фа ла ла ла ла ла.
 ла ла ла ла, фа ла ла ла ла ла ла ла ла ла, фа ла ла ла ла ла.

БАСМА, БАСМА ТАГЛАРЫ
Ozarbayjon xalq qo'shig'i

Ibragim Ismaylov qayta ishlagan

Allegretto. ♩ = 144

Qarsak

I disk.

I Alt

II Alt

бас - ма, бас-ма

Бас-ма, бас-ма бас-матаг-ла-ры, бас-ма, бас-ма бас-матаг-ла-ры

Бас - ма

Naqarot:

таг-ла-ры бас - ма, бас-ма таг-ла-ры hej!

Бас - ма, бас-ма а таг - ла-ры са-ра-лар ја -

таг-ла-ры, бас - ма таг-ла-ры бас - ма, бас - ма са - ра-лар

1. 2.

Бас - ма таг-ла-ры, бас - ма таг-ла-ры.

наг - ла-ры наг-ла-ры Бас - ма таг-ла-ры, бас - ма таг-ла-ры.

ја наг - ла-ры ја - наг-ла-ры бас - ма таг-ла-ры, бас - ма

mf I

Naqarot:

Аг ал-ма гы - зыл ал-ма, јал-ла - ра ду - зул ал-ма.

Аг ал - ма, ал-ма ду - зул ал - ма

tr Бас - ма, бас - ма

Бас - ма

Hej, (hey) hej

таг - ла - ры са - ра - лар ја - наг - ла - ры

са - ра - лар ја - наг - ла - ры

Бас - ма, бас - ма бас - ма бас - ма

Бас - ма, бас - ма

f II

hej

бас - ма бас - ма таг - ла - ры

бас - ма таг - ла - ры hej

ө - сил ал чир - кин ол - сун

ө - сил ал чир - кин ол - сун бө - дө - сил - кө -

1. бә-дә - сил гү - зәл ол-ма.
 2. зәл ол-ма ө - сил ол-чир hej, hej

Naqarot:
 Бас-ма, бас-ма таг - ла-ры,
 Бас - ма са - ра -

1. са - ра-лар ја - наг-ла-ры
 2. наг-ла-ры наг-ла-ры

mf Бас-ма бас-ма
 бас-ма бас-ма таг-ла-ры бас-ма бас-ма

лар ја - наг-ла-ры наг-ла-ры

ff Ш таг-ла-ры Мә а - ши-гәм гун гә-лир ај до - ла - ныр гун гә-лир

таг-ла-ры

Гун гә - лир гә-лир ај до-ла-ныр гун гә-лир

Naqarot:

гун гә-лир Бас-ма, бас-ма таг-ла-ры са-ра-лар ја-наг-ла-ры

гун гә-лир

tr

Coda

sub p *cresc.* Бас - ма бас - ма hej hej

Бас - ма бас - ма бас - ма бас - ма бас - ма бас - ма

Бас - ма бас - ма бас - ма

hej бас - ма таг - ла - ры са - ра - лар

бас - ма бас - ма бас - ма таг - ла - ры са - ра - лар

ff

O'tkir Rashid so'zi
Hamid Raximov musiqasi

Diyorim o'lkam

Sh. Yornatov yoshlar
xoriga moslashtirgan

Allegro moderato

The musical score is arranged in three systems. The first system consists of three staves: a vocal line (treble clef, key signature of one sharp, 2/4 time), a piano accompaniment (treble and bass clefs), and a grand staff (treble and bass clefs). The piano accompaniment begins with a forte (f) dynamic and features a rhythmic pattern of eighth notes in the bass and chords in the treble. The second system continues the piano accompaniment. The third system introduces the vocal line with the lyrics "Meh-rim sen - ga yor" and continues the piano accompaniment. The score concludes with a final piano accompaniment section.

Yo - ru di - yo - rim o'l - kam

O'l - kam, o'l - kam

The first system of the musical score consists of three staves. The top staff is a vocal line in G major, with lyrics 'Yo - ru di - yo - rim o'l - kam'. The middle staff is a grand staff (treble and bass clefs) for piano accompaniment, showing a melodic line in the right hand and a bass line in the left hand. The bottom staff is another grand staff for piano accompaniment, featuring a rhythmic pattern of eighth notes in the right hand and a bass line in the left hand.

Men sen - ga xush-tor Men sen - ga xush-tor

The second system of the musical score consists of three staves. The top staff is a vocal line in G major, with lyrics 'Men sen - ga xush-tor Men sen - ga xush-tor'. The middle staff is a grand staff for piano accompaniment, which is mostly empty, indicating rests for the piano part. The bottom staff is another grand staff for piano accompaniment, featuring a rhythmic pattern of eighth notes in the right hand and a bass line in the left hand.

Bo - g'i ba - ho - rim o'l - kam

The third system of the musical score consists of three staves. The top staff is a vocal line in G major, with lyrics 'Bo - g'i ba - ho - rim o'l - kam'. The middle staff is a grand staff for piano accompaniment, which is mostly empty, indicating rests for the piano part. The bottom staff is another grand staff for piano accompaniment, featuring a rhythmic pattern of eighth notes in the right hand and a bass line in the left hand.

Men sen - ga xush-tor Men sen - ga xush-tor

The first system consists of three staves. The top staff is a vocal line with a whole rest. The middle staff is a vocal line with lyrics "Men sen - ga xush-tor" and "Men sen - ga xush-tor". The bottom staff is a piano accompaniment with a rhythmic pattern of eighth notes.

Bo - g'i ba - hor - rim o'l - kam o'l kam

The second system consists of three staves. The top staff is a vocal line with lyrics "Bo - g'i ba - hor - rim o'l - kam" and "o'l kam". The middle staff is a vocal line with lyrics "Bo - g'i ba - hor - rim o'l - kam" and "o'l kam". The bottom staff is a piano accompaniment with a rhythmic pattern of eighth notes.

Kez - ma - sam bir - dam Kez - ma - sam bir - dam

The third system consists of three staves. The top staff is a vocal line with lyrics "Kez - ma - sam bir - dam" and "Kez - ma - sam bir - dam". The middle staff is a vocal line with lyrics "Kez - ma - sam bir - dam" and "Kez - ma - sam bir - dam". The bottom staff is a piano accompaniment with a rhythmic pattern of eighth notes.

Bag' - ring cha - man — zo - ring - ni cha man zo - ring - ni

Bo' lur - man xu-mor

Bo' lur - man xu-mor

Qalb - da vi - qo — rim O'l - kam

O'l - kam

(A)

System 1: A single melodic line in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature. The melody consists of a half note G4, a quarter note A4, a quarter note B4, a quarter note C5, a quarter note B4, a quarter note A4, and a half note G4. A slur covers the entire phrase. Below this are two staves for piano accompaniment, both containing whole rests.

System 2: A single melodic line in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature. The melody consists of a half note G4, a quarter note A4, a quarter note B4, a quarter note C5, a quarter note B4, a quarter note A4, and a half note G4. A slur covers the entire phrase. Below this are two staves for piano accompaniment. The right hand has a steady eighth-note accompaniment of chords, and the left hand has a bass line with chords and a melodic line.

System 3: A single melodic line in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature. The melody consists of a half note G4, a quarter note A4, a quarter note B4, a quarter note C5, a quarter note B4, a quarter note A4, and a half note G4. A slur covers the entire phrase. Below this are two staves for piano accompaniment. The right hand has a steady eighth-note accompaniment of chords, and the left hand has a bass line with chords and a melodic line.

The first system of the musical score consists of three staves. The top staff is a vocal line in G major, starting with a whole rest. The middle staff is the piano accompaniment, with the right hand playing a melodic line and the left hand providing harmonic support. The bottom staff is a grand staff for the piano, showing a rhythmic accompaniment with chords and moving lines in both hands.

The second system features a vocal line with the lyrics "Bo' lur - man xu mor" repeated twice. The piano accompaniment continues with a consistent rhythmic pattern. The grand staff at the bottom shows the piano accompaniment in detail.

Bo' lur - man xu mor Bo' lur - man xu mor

The third system features a vocal line with the lyrics "Qalb - da vi - qo - rim o'l - kam". The piano accompaniment continues with a consistent rhythmic pattern. The grand staff at the bottom shows the piano accompaniment in detail.

Qalb - da vi - qo - rim o'l - kam

Bo' lur - man xu-mor bo' lur - man xu-mor

This system contains the first two systems of the score. The top system shows a vocal line with lyrics and a piano accompaniment. The second system continues the vocal line and piano accompaniment.

Qalb - da vi - qo - rim o'l - kam

This system contains the third and fourth systems of the score. The top system shows a vocal line with lyrics and a piano accompaniment. The second system continues the vocal line and piano accompaniment.

Tamomlash uchun

This system contains the fifth and sixth systems of the score. The top system shows a vocal line with the instruction 'Tamomlash uchun' and a piano accompaniment. The second system continues the piano accompaniment.

Mehrim senga yor,
Yoru diyorim o'lkam.
Men senga xushtor,
Bog'u bahorim o'lkam.

Kezmasam bir dam,
Bag'ring chamanzoringni.
Bo'lurman xumor,
Qallda viqorim o'lkam.

Meni sho'x daryo,
Qilgan o'shal sen o'zing.
Tilimni burro,
Qilgan o'shal sen o'zing.

Berib soz menga,
Qilib jo'rovozingni.
Bulbuli go'yo,
Qilgan o'shal sen o'zing.

O'ziga bek O'zbekiston ("O'zbek yoshlari" vokal-simfonik syuitasidan)

Maestoso $\text{♩} = 148$ Ahmad Haydarov so'zi
va musiqasi

Tenor

Xor

Piano

T. *mf*

Qush lar say-rar, qo' - shiq yang-rar, ti - niq os - mon, Bo-la - la-ri

T. *mf*

yay rar, quv-nar, o'y nar sho - don. Ya-sha - yap-ti xo - ti - ri jam tinch fa-ro -

T. *f*

von, O' - zi - ga bek o'z-bek-la-ru O'z be - kis - ton.

X. *f*

O'z - be - kis -

O'z - be - kis -

X.

ton, O'z - be - kis - ton. O' - zi - ga bek o'z - bek - la - ru

ton, O'z - be - kis - ton, O' - zi - ga bek o'z - bek - la - ru

X.

1. O'z - be - kis - ton. 2. O'z - be - kis - ton.

O'z - be - kis - ton. O'z - be - kis - ton.

T.

mf A - do - lat - li, xalq - par - var yurt - bo - shi - si, Bu - yuk, a - sil ma' - na - vi - yat -

mf

T. ning vo - ri - si. Ham - kor - li - gu ta - raq - qi - yot mud - da - o - si,

T. O' zi - ga bek o' z - bek - la - ru O' z - be - kis - ton.

X. O' z - be - kis - ton, *f*

O' z - be - kis - ton, *f*

X. O' z - be - kis - ton. O' zi - ga bek o' z - bek - la - ru O' z - be - kis - ton.

O' z - be - kis - ton, O' zi - ga bek o' z - bek - la - ru O' z - be - kis - ton.

Yakkaxon.

T.

 X.

T.

T.

T. O' - zi - ga bek o'z-bek - la - ru O'z - be - kis - ton.

X. O'z - be - kis - *f*
O'z - be - kis - *f*

f

X. ton, O'z - be - kis - ton. O' zi - ga bek o'z - bek - la - ru

ton, O'z - be - kis - ton, O' zi - ga bek o'z - bek - la - ru

X.

O'z - be - kis - ton. O'z - be - kis - ton. O' zi - ga bek
cresc.

O'z - be - kis - ton. O'z - be - kis - ton. O' zi - ga bek
cresc.

f cresc.

rit. A tempo ♩=148

T.

X.

o'z - bek - la - ru O'z - be - kis - ton.

o'z - bek - la - ru O'z - be - kis - ton.

rit. A tempo ♩=148

Qushlar sayrar, qo' shiq yangrar, tiniq osmon,
Bolalari yayrar, quv nar, o' ynar shodon.
Yashayapti xotiri jam, tinch, farovon,
O' ziga bek o' zbeklaru O' zbekiston.

Naqarot:

O' zbekiston, O' zbekiston,
O' ziga bek o' zbeklaru O' zbekiston.

Adolatli, xalqparvar yurtboshisi,
Buyuk, asil ma'naviyatning vorisi.
Hamkorligu taraqqiyot muddaosi,
O' ziga bek o' zbeklaru O' zbekiston.

Naqarot.

Kelajakga ishonch bilan qaramoqda,
Do' stlarini quchog' iga chorlamoqda.
Zafarlarni, cho' qqilarni ko' zlammoqda,
O' ziga bek o' zbeklaru O' zbekiston.

Naqarot.

Carol of the Bells (Pentatonix Version)

Arranged by SOLOS

A Allegro

Soprano

Alto I *mf*
Da la la la la Da la la la la Da la la Don La la la la

Alto II

Tenor

Bass *mf*
La la la la Bon bon bon Bon bon bon Bon bon bon Don La la la la

Drumset

6

S.

A1. la Don Da Don Da La la Don Da La la La la la

A2.

T. *f*
Da La la La la la

B. Bon bon bon Bon bon Ba la Bon bon bon Bon bon bon

Drs.

10

S.

A1.

La Da la la la la Da la la la la Da la la Don La la la la

A2.

Don La la la la *mf*

T.

8 La La La La La La La La la la

B.

Bon bon bon Bon bon bon Bon bon bon Don La la la la

Drs.

14

S.

Ba la la

A1.

la Don Da la la Don Da la la La la Ba la la

A2.

la Don Da la la Don Da la la Ba la la

T.

8 La La la la la La la La La

B.

la La la la la Bon bon la la Bon bon bon Ba la la

Drs.

18 a1

S. *f*
Da La la la la La la la

A1. *f*
Da La la la la La la la

A2. *f*
Da La la la la La la la

T. 8 Don Don Don Ba la la Don Don Don Ba la

B. Don Don Don Ba la la Don Don Don Ba la

Drs.

22 *f*

S. *f*
Da La la la La la La la la la la la

A1. *f*
Da La la la La la La la la la la la

A2. *f*
Da La la la La la La la la la la la

T. 8 *f*
Don Don Don Ba la la Ba la la la la la

B. *f*
Don Don Don Ba la la Ba la Ba la Ba

Drs.

26

S. *f*
Da La la la la La la la

A1. *f*
Da La la la la La la la la la

A2. *f*
Da La la la la La la la

T. *f*
8 Bon Bon Bon Ba la la Bon Bon Bon Ba la

B. *f*
Don Don Don Ba la la Don Don Don Ba la

Drs. *f*

30

S. *f*
Da La la la La la la la la la la la

A1. *f*
Da La la la La la la la la la la la

A2. *f*
Da La la la La la La la la la la la

T. *f*
8 Don Don Don Ba la la Ba la la Ba la la

B. *f*
Don Don Don Ba la la Ba la Ba Ba la Ba

Drs. *f*

B *p*

34

S. *p*
Doo

A1. *mp*
hark how the bells sweet sil - ver bells

A2. *mf*
all seem to say throw cares a - way

T. *p*
8 Doo

B. *p*
Doo

Drs.

mf

38

S. *mf*
Doo Doo Doo

A1. *f*
Christ - mas is here bring - ing good cheer

A2. *ff*
to young and old meek and the bold

T. *mf*
8 Doo Doo Doo

B. *mf*
Doo Doo Doo

Drs.

42

S. *f*
Doo

A1. *ff*
ding dang ding dang that is the song

A2. *ff*
with joy-ful ring all ca-rol-ling

T. *f*
8 Doo Doo

B. *f*
Doo Doo Wu Wu Wu

Drs.

46

S. *mf*
Doo from e - very where

A1. *mf*
one seems to hear words of good cheer from e - very where fil - ling the air

A2. *mf*
from e - very where

T. *mf*
8 Doo from e - very where

B. *mf*
Wu Wu Wu from e - very where

Drs.

50 **b1** *f*

S. Oh Oh how they pound te - l - ling there

A1. Oh how they pound rai - sing the sound

A2. O'er hill and dale tel - ling their tale

T. *f*
8 Oh Oh how they pound te - l - ling there

B. *f*
Don Don da Don Da don Don Don da Don Da don

Drs.

54

S. tale

A1. hear how they ring while peo-ple s - ing songs of good che - er Christ - mas is here

A2.

T. *f*
8 tale

B. Woo Woo Woo Woo Woo

Drs.

58

S. Doo Doo Doo Doo

A1.

A2. mer - ry mer - ry mer - ry mer - ry Christ - mas

T. 8 mer - ry Christ - mas

B. Woo Woo

Drs.

60

S. Doo Doo Doo Doo

A1. mer - ry mer - ry mer - ry mer - ry Christ - mas

A2. mer - ry mer - ry mer - ry mer - ry Christ - mas

T. 8 mer - ry Christ - mas

B. Woo Woo

Drs.

62 *f*

S. Doo Doo

A1. *f*
Oh on they send on with-out end

A2. their joy-ful tone to e-very home

T. *f*
8 Doo Doo Doo Doo Doo

B. *f*
Woo Woo

Drs.

66 *ff* **C** *p*

S. Ah Ah Ah ding dong ding dong

A1. *ff* *mf*
Ah Ah Ah Uh Uh Uh Uh Uh Uh

A2. *ff* *p*
Ah Ah Ah ding dong ding dong

T. *ff* *p*
8 Ah Ah Ah ding dong ding dong

B. *ff* *p*
Ah Ah Ah ding dong ding dong

Drs.

72

S. ding dong ding dong

A1. Uh Uh Uh Uh Uh Uh

A2. ding dong ding dong

T. ding dong ding dong

B. ding dong ding dong

Drs.

a2

76

S. Da La la la la La la la

A1. Da La la la la La la la

A2. Da La la la la La la la

T. Don Don Don Ba la la Don Don Don Ba la

B. Don Don Don Ba la la Don Don Don Ba la

Drs.

80

S. *f*
Da La la la La la La la la la la la

A1. *f*
Da La la la La la La la la la la la la

A2. *f*
Da La la la La la La la la la la la la

T. *f*
8 Don Don Don Ba la la Ba la la la la la

B. *f*
Don Don Don Ba la la Ba la Ba la Ba la Ba

Drs.

84

S. *f*
Da La la la la La la la

A1. *f*
Da La la la la La la la la la

A2. *f*
Da La la la la La la la

T. *f*
8 Bon Bon Bon Ba la la Bon Bon Bon Ba la

B. *f*
Don Don Don Ba la la Don Don Don Ba la

Drs.

88

S. *f*
Da La la la La la la la la la la

A1. *f*
Da La la la La la la la la la la

A2. *f*
Da La la la La la La la la la la

T. *f*
8 Don Don Don Ba la la Ba la la Ba la la

B. *f*
Don Don Don Ba la la Ba la Ba Ba la Ba

Drs.

92

S. **D** *mp*
the seem to say

A1. *mp*
how the bells sil-ver bells

A2. *mp*
seem to say cares a-way

T. *mp*
8 the seem to say

B. *mp*
the seem to say

Drs.

97

S. throw cares a way

A1.

A2.

T. 8 throw cares a - way

B. we will throw cares a way

Drs.

100

S. Doo Doo Doo Doo

A1. Christ mas is here bring - ing good cheer

A2. to young and old meek and the bold

T. 8 Doo Doo Doo Doo

B. Doo Christ - mas is here bring - ing

Drs.

104

S. bring - ing cheer

A1.

A2.

T. bring - ing cheer

B. cheer to the young and old

Drs.

b2

108

S. Doo Oh how they pound tel - ling their

A1. Oh how they pound rai - sing the sound Oer hill and dale tel - ling their tale

A2. Oh how they pound rai - sing the sound Oer hill and dale tel - ling their tale

T. Doo Oh how they pound tel - ling their

B. Don Don Da Don Da don Don Don da Don

Drs.

112

S. Woo Woo Woo Woo Na na

A1. gai - ly they sing while peo-ple sing songs of good cheer Christ - mas is here

A2.

T. 8 Woo Woo Woo Na na na

B. Woo Woo Woo Woo Woo

Drs.

116

S. Na

A1.

A2. mer - ry mer - ry mer - ry mer - ry Christ - mas mer - ry Christ - mas

T. 8 mer - ry mer - ry mer - ry Christ - mas

B.

Drs.

120

S. Na Na Na

A1. mer - ry mer - ry mer - ry mer - ry Christ - mas mer - ry Christ - mas

A2. mer - ry mer - ry mer - ry mer - ry Christ - mas mer - ry Christ - mas

T. 8 mer - ry mer - ry mer - ry Christ - mas

B. Woo

Drs.

124

S. *f* Na Na Na Na

A1. *f* Oh on they send on with-out end their joy-ful tone to e-very home

A2.

T. 8 *f* Na Na Na Na

B. *f* Woo Ah

Drs.

128 *fff*

S. Ha Ha Ha

A1. *fff*
Ha Ha Ha

A2. *fff*
Ha Ha Ha

T. *fff*
8 Ha Ha Ha

B. *fff*
Ha Ha Ha

Drs.

E

130

S. — — — —

A1. *mf*
Da la la la la Da la la la la Da la Da la la la Da la Da la da

A2. — — — —

T. — — — —

B. *mf*
Don Ba la Don ba Don Ba la la

Drs.

134

S.

A1.

Da la la la la Da la Da la la Da la Da la Da la Da la Da la da

A2.

T.

B.

Don ba Don ba Don ba la Don ba Don ba Don ba la la

Drs.

138

S. *f*

f Na Na na Na na Na Na Na Na Na

A1.

A2. *mf*

mf Da la la la la Da la la la la Da la Da la la la Da la Da la da

T.

B. *mf*

mf Don Ba la Don ba Don Ba la la

Drs.

142

S. Na na Na na Na Na Na Na Na na

A1.

A2. Da la la la la Da la Da la la Da la Da la Da la Da la Da la da

T. 8

B. Don ba Don ba Don ba la Don ba Don ba la la

Drs.

146

mf

S. Na Na na Na na Na Na Na Na na

mf

A1. Da la la la la Da la la la la Da la Da la la la Da la Da la da

mf

A2. Da la la la la Da la la la la Da la Da la la la

f

T. 8 La La La La La Na la Na La La

mf

B. Don Ba la Don ba Don Ba la la

Drs.

150

S. Na na Na na Na Na Na Na Na na

A1. Da la la la la Da la Da la la Da la Da la Da la Da la da

A2. Da la Da la da Da la la la la Da la Da la la

T. 8 La Na la Na la la La La

B. Don ba Don ba Don ba la Don ba Don ba la la

Drs.

154

f

S. Na Na na Na na Na Na Na Na na

f

A1. Da la la la la Da la la la la Da la Da la la la Da la Da la da

f

A2. Da la Da la la la Da la Da la da

f

T. 8 La La La La La Na la Na La La

f

B. Don Ba la Don ba Don Ba la la

Drs.

158

S. Na na Na na Na Na Na Na Na na

A1. Da la la la la Da la Da la la Da la Da la Da la Da la Da la da

A2. Da la la la la Da la Da la la Da la Da la Da la Da la Da la da

T. 8 La Na la Na la la La La

B. Don ba Don ba Don ba la Don ba Don ba la la

Drs.

A2

162

S.

A1. *mf*

A2.

T. 8

B. *mf*
Don La la la Bon bon bon

Drs.

165

S.

A1.

la Da la la la la la Da la la Don La la la la

A2.

T.

B.

Bon bon bon Bon bon bon Don La la la la

Drs.

168

S.

A1.

Don Da Da La la Da La la la la

A2.

T.

Da La la La la la

B.

bon bon bon Ba la bon bon bon bon

Drs.

172

S.

A1.

la Da la la la la la Da la la la la Da la la Da la la

A2.

Da la la la la la

T.

8 La La La La La La Da la la la la la

B.

Bon bon bon Bon bon bon bon bon bon Da la la la la la

Drs.

176

S.

A1.

Da la la Da la la Da

A2.

Da la la Da la la Don

T.

8 Da la la Da la la Don

B.

Da la la Da la la Don!

Drs.

NAZORAT SAVOLLARI

№ 1. Vokal-xor jamoasining vazifalar nimalardan iborat?

- a) yoshlarni qo‘shiq aytish va cholg‘u chalishga o‘rgatish
- b) raqsga tushishga o‘rgatish
- *c) yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, ijtimoiy-siyosiy hayotda faol ishtirok etish va fikr uyg‘otish, taraqqiyot g‘oyalariga chorlash
- d) to‘g‘ri javob yo‘q

№ 2. Vokal-xor jamoasi rahbarining vazifasi nimalardan iborat?

- a) rahbar dono tarbiyachi, pedagog bo‘lishi lozim
- b) rahbar nazariy bilim ega bo‘lishi kerak
- c) vokal uslubiyoti jihatidagi puxta malakaga ega bo‘lishi kerak
- *d) hamma javoblar to‘g‘ri

№ 3. Vokal-xor jamoasi rahbari nimalarga ega bo‘lishi lozim?

- *a) dono ustoz, qatnashchilarning qobiliyatlaridan qat‘iy nazar bir xil munosabatda bo‘lishi
- b) manmanlikka berilishi, ishtirokchilarni bir tomonlama tanqid qilishi
- c) g‘amxo‘r bo‘lishi
- d) obro‘ e‘tiborga ega bo‘lishi

№4. Xor jamoasini qayerlarda tuzish mumkin?

- a) o‘quv yurtlari, maktab, litsey, kollej, cho‘milish havzalarida
- *b) o‘quv yurtlari, maktab, litsey, kollej, madaniyat muassasalari, harbiy qismlar, ishlab chiqarish korxonalarida
- c) madaniyat muassasalari, sport o‘yingohlarida
- d) to‘g‘ri javob yo‘q

№ 5. Xor jamoasini tashkil etishda qaysi jihatlarga e‘tiborni qaratish kerak?

- a) targ‘ibot-tashviqot ishlarini olib borish
- b) o‘z-o‘zini boshqarish tashkilotlarini tuzish
- *c) madaniy ehtiyojlari, mahalliy qo‘shiqchilik an‘analari, badiiy ijro yo‘llari, atrof muhitni aniqlash
- d) xonandalar ovozini aniqlab xor guruhlarini to‘ldirish

№ 6. Xorni tashkil etishning birinchi davrida nimalarni amalga oshirish mumkin?

- a) madaniy extiyojlari, mahalliy qo‘shiqchilik an‘analari, badiiy ijro yo‘llari, atrof muhitni aniqlash
- b) targ‘ibot-tashviqot ishlarini olib borish
- c) xonandalar ovozi aniqlab xor guruhlarini to‘ldirish
- *d) hamma javoblar to‘g‘ri

№ 7. Xorni tashkil etishning ikkinchi davrida nimalarni amalga oshirish mumkin?

- *a) xor guruhlarini to‘ldirish ishlarini tugallash va faoliyat boshlash
- b) o‘z-o‘zini boshqarish tashkilotlarini tuzish
- c) xonandalarni xorga qaytadan jalb etish
- d) xonandalar ovozi ustida ishlash

№ 8. Asarni o‘zlashtirishda rahbar nimalarga ahamiyat berishi zarur?

- a) asar partiyalarini musiqiy nazariy tahlil qilish
- b) so‘zlarning aniq va to‘g‘ri yozilganligiga e‘tibor berish
- c) asarni dinamik belgilariga ahamiyat berishi
- *d) asarni chuqur o‘rganishi, tahlil qilishi, idrok eta olishi

№ 9. Ilk bor tashkil etilgan xor jamoasiga qanday asar o‘rgatish tavsiya etiladi?

- a) opera va kontantalardan parcha
- b) ko‘p qismli xor asari
- *c) band va naqorotdan iborat asar
- d) ko‘p ovozli xor asari

№ 10. Dastur tanlashning muhim shartlarini to‘g‘ri ko‘rsating.

- a) xonandalarning ijrochilik mahoratini yuksaltirish, badiiy didini o‘stirish
- *b) asarning g‘oyaviyligi va badiiy yuksakligi, tanlangan asarning xor jamoasiga mos kelishi, oddiydan murakkabga o‘tib borishi, asarning mavzu jihatdan rang-barang bo‘lishi, tanlangan asarning kontsertda ijro qilinishi
- c) turli janrga mansubligini e‘tiborga olish
- d) ijro sur‘ati, xarakteri va kontsert dasturiga kiritilishi

№ 11. Asarni joʻrli kuylashning afzallik tomonlari qaysi javobda toʻgʻri koʻrsatilgan?

- a) ruhlantiradi, mehr muhabbatga chorlaydi
- b) badiiy didini oshiradi, insonparvarlikka undaydi
- c) xonandalar qiziqishlarini oshiradi
- *d) asarni ritmik tomondan toʻgʻri talaffuz qiladi va toza kuylash imkonini beradi

№12. Akapella usulida kuylash xor jamoasiga qanday yordam beradi?

- a) ritmik jihatdan oʻstiradi
- b) xor sozini yaxshilaydi, xonandalarni garmonik eshitish va tafakkur etish qobiliyatini oʻstiradi
- c) dinamik jihatlarini boyitadi
- *d) hamma javoblar toʻgʻri

№13. Kuylashdagi toʻgʻri nafas olish yoʻlini koʻrsating?

- *a) qorin boʻshligʻi - diafragma nafas olish
- b) yelka kengayuvchi nafas olish
- c) koʻkrak bilan nafas olish
- d) koʻkrak aralash qorindan nafas olish

№14. Aniq bir ritmda va maʼlum bir vaqt oraligʻida almashinadigan nafas qanday nafas deyiladi?

- a) oʻynaganda ishlatiladigan nafas
- b) gapirganda ishlatiladigan nafas
- c) kuylash vaqtda ishlatiladigan nafas
- *d) fiziologik nafas

№15. Tez tepmdagi asarlarda toʻgʻri nafas olish qanday sodir boʻladi?

- a) sekin va shoshilmay
- *b) tez va qisqa vaqt oraligʻida
- c) chuqur va aniq
- d) qattiq va aniq boʻlmagain

№16. Sekin tepmdagi asarlarda to‘g‘ri nafas olish qanday sodir bo‘ladi?

- a) tez va qisqa vaqt oralig‘ida
- b) qisqa va cho‘zib
- *c) sekin, shoshilmay, chuqur va aniq
- d) qattiq va aniq

№17. Qattiq tovush hosil qilish nyuanslari:

- *a) forte, fortissimo, sfortsando
- b) piano, pianissimo, metstso forte
- c) metstso forte, metstso piano, forte
- d) forte, piano, metstso forte

№18. Yumshoq tovush hosil qilish nyuanslari:

- a) metstso forte, metstso piano, forte
- b) forte, piano, metstso forte
- c) krishendo, diminuyendo, metstso piano
- *d) metstso piano, piano, pianissimo

№19. Kichik yoshdagi bolalar xor jamoasi nechanchi sinf o‘quvchilaridan tashkil topadi?

- *a) umumta’lim maktabining 2, 3 va 4-sinf o‘quvchilaridan
- b) 10-14 yoshdagi bolalardan
- c) umumta’lim maktabining 7, 8, 9-sinf o‘quvchilaridan
- d) maktabgacha muassasa tarbiyalanuvchilaridan

№20. Kichik yoshdagi bolalar xor jamoasi uchun qanday asarlar tanlab olinadi?

- a) ko‘p qismli xor asari
- *b) cholg‘u asbobi jo‘r bo‘ladigan kichik hajmdagi va diapozoni uncha katta bo‘lmagan asar
- c) akapella usulidagi asar I
- d) ko‘p ovozli xor asari

№21. Kichik yoshdagi bolalar ovoz diapozoni qaysi javob to‘g‘ri ko‘rsatilgan?

- a) kichik oktava Mi va ikkinchi oktava Do
- b) birinchi oktava Re va ikkinchi oktava Sol

- c) kichik oktava Si va birinphi oktava Si
- *d) birinchi oktava Do, Re va ikkinchi oktava Do, Re

№22. Bolalarni xorga jalb qilishning birinchi bosqichida nimalarga ahamiyat beriladi?

- *a) musiqaviy eshitish va uni aniq ifoda etish qobiliyati, musiqiy xotirasi, ritm his etishiga
- b) diapozoniga
- c) ovoz xususiyatiga
- d) yoshiga

№23. Qaysi tovusg o‘zining yengilligi va tovlanib turishi, jarangdorligi va nozikligi bilan ajralib turadi?

- a) tenor va basga
- *b) diskant-soprano va altga
- c) soprano va altga
- d) tenor va sopranoga

№24. Bolalar ovozi Diskant-soprano qaysi diapozonda ko‘rsatilgan?

- a) kichik oktava Mi va ikkinchi oktava Do
- b) birinchi oktava Re va ikkinchi oktava Sol
- c) kichik oktava Si va birinchi oktava Si
- *d) birinchi oktava Re va ikkinchi oktava Re

№25. Bolalarni xorga jalb qilishning ikkinchi bosqichida nimalarga ahamiyat beriladi?

- a) musiqaviy eshitish va uni aniq ifoda etish qobiliyati, musiqiy xotirasi, ritm his etishiga
- *b) yakka tartibda ovoz xususiyatlari bilan tanishib, ularni xor guruhiga bo‘ladi
- c) ovoz xususiyatiga
- d) yoshiga

№26. Xor qaysi tildan olingan?

- a) Italyancha
- b) Nemis
- *c) Grekcha
- d) Uzbek

№27. Kuylash jarayonida qiyinchilik tugʻdiradigan unli xarflar qaysi javobda toʻgʻri koʻrsatilgan?

- a) a, o, ya, yo, oʻ
- b) o, ya, i, e, yo
- c) a, o, ya, i
- *d) i, ye, e, u, yu

№28. Oson kuylanadigan unli tovushlar qaysi?

- *a) a, ya, o, yo, oʻ
- b) o, ya, i, e, yo
- c) a, o, ya, i
- d) i, u, e, ye, yu

№29. Melodik soz deganda nima tushunasiz?

- a) uch tovushliklarning toʻgʻri kuylanishi
- b) akkordlarning toʻgʻri kuylanishi
- *c) intervallar, major va minor bosqichlarini sof kuylanishi
- d) toʻgʻri javob yoʻq

№30. Garmonik soz deganda nimani tushunasiz?

- *a) uch tovushlik va akkordlarning toʻgʻri kuylanishi
- b) intervallarning toʻgʻri kuylanishi
- c) major va minor gammalarining kuylanishi
- d) hammasi toʻgʻri

№31. Qaysi intervallarda bir tomonlama kengayishga moyillik bilan kuylanadi?

- a) barcha katta intervallar
- b) barcha kichik intervallar
- *c) a va d javoblar toʻgʻri
- d) katta tertsiya, katta seksta, katta septima

№32. Qaysi intervallarda bir tomonlama torayishga moyillik bilan kuylanadi?

- a) barcha kichik intervallar
- b) kichik tertsiya, kichik seksta, kichik septima
- c) barcha intervallar

*d) a va b javoblar to‘g‘ri

№33. Qaysi intervallar mustahkam va barqaror kuylanadi?

*a) prima, kvarta, kvinta, oktava

b) barcha kichik intervallar

c) barcha katta intervallar

d) barcha orttirilgan va kamaytirilgan intervallar

№34. Ansambl so‘zi qaysi tildan olingan?

*a) frantsuz

b) italyan

c) nemis

d) rus

№35. Ansambl so‘zining ma‘nosi qaysi javobda to‘g‘ri ko‘rsatilgan?

a) musiqiy ijro usulining birgalikda kuylash

b) dinamik nyuanslarni birgalikda kuylash

*c) birgalikda, uyg‘unlik bilan kuylash

d) dirijyor bilan birga kuylash

№36. Qo‘shiq o‘rgatish jarayonining asosiy qismlarini ko‘rsating?

*a) asarni eshittirish, so‘z va kuyini o‘rgatish hamda mustahkamlash, badiiy ifoda qilib kuylashga o‘rgatish

b) nota yordamida kuylashga o‘rgatish

c) cholg‘u jo‘rligi bilan kuylashga o‘rgatish

d) to‘g‘ri javob yo‘q

№37. Bolalarga qo‘shiq aytish qanday yo‘llar bilan o‘rgatiladi?

*a) hamma javoblar to‘g‘ri

b) dinamik belgilarini aniqlash

c) nafas olish joylarini belgilash

d) jummalarga bo‘lib o‘rgatish

№38. Ikki ovozlikda kuylash ko‘nikmalarini o‘stirishda qanday usuldan foydalanish mumkin?

a) gamma

*b) kanon

- c) akkord
- d) a va v javoblar to'g'ri

№39. Bolalarga qanday tempdagi asarlarni o'rgatish tavsiya etiladi?

- a) shoshilmay ijro qilinadigan asarlar
- b) tez tempdagi asarlar
- c) sekin tempdagi asarlar
- *d) o'rtacha, mo'tadil tempdagi asarlar

№40. "Bariton" so'ziga aytiladi?

- a) So'zsiz, unli tovushlarda kuylash uslubi
- b) Turli jinsli ovozlarning qo'shilishidan tarkib topgan xor jamoasi
- *c) Tenor bilan bas oralig'idagi erkak xonandalar ovozi
- d) Mashur qo'shiqchining ismi

№41. Butun, yarimtalik, choraktalik, sakkiztalik, o'noltalik – bu so'zlarning ma'nosi qaysi

javobda to'g'ri ko'rsatilgan?

- a) nota balandligini anglatadi
- *b) notalar cho'zimini anglatadi
- c) notalar sanog'ini anglatadi
- d) v va s to'g'ri javoblar

№42. Qo'shiqlarda uchraydigan alteratsiya belgilarining vazifasi nimalardan iborat?

- a) diyez - tovushlarni yarim ton miqdorida ko'taradi
- b) bemol - tovushlarning yarim ton miqdorida pasaytiradi
- c) bekar - alteratsiya belgilarni bekor qiladi
- *d) hamma javoblar to'g'ri

№43. O'rta yoshdagi bolalar xor jamoasi qatnashchilarining yoshini ko'rsating?

- a) 20-25 yoshdagi bolalar
- b) 14-17 yoshdagi bolalar
- *c) 10-14 yoshdagi bolalar
- d) 7-10 yoshdagi bolalar

№44. Oʻrta yoshdagi bolalar xor jamoasi nechanchi sinf oʻquvchilaridan tashkil topadi?

- a) umumtaʼlim maktabining 2, 3 va 4-sinf oʻquvchilaridan
- * b) umumtaʼlim maktabining 5, 6, 7, 8, 9-sinf oʻquvchilaridan
- c) akademik litsey va kollej oʻquvchilaridan
- d) maktabgacha muassasa tarbiyalanuvchilaridan

№45. Oʻrta yoshdagi bolalar xor jamoasining umumiy diapozoni:

- *a) kichik oktava Sol, Lya notalaridan ikkinchi oktava Fa, Sol notalarigacha
- b) kichik oktava Do, Re notalaridan ikkinchi oktava Lya, Si notalarigacha
- c) birinchi oktava Fa, Sol notalaridan ikkinchi oktava Do, Re notalarigacha
- d) birinchi oktava Do notasidan uchinchi oktava Do notasigacha

№46. Oʻrta yoshdagi bolalar xor jamoasining diskant-soprano ovozi diapozoni:

- a) kichik oktava Mi, Fa - birinchi oktava Mi, Fa notalari
- b) kichik oktava Lya, Si - uchinchi oktava Do, Re notalari
- c) katta oktava Do, Re - kichik oktava Lya, Si notalari
- *d) birinchi oktava Re, Mi - ikkinchi oktava Fa, Sol notalari

№47. Oʻrta yoshdagi bolalar xor jamoasining alt ovozi diapozoni:

- a) kichik oktava Mi, Fa - birinchi oktava Mi, Fa notalari
- b) kichik oktava Lya, Si - ijinchinchi oktava Do, Re notalari
- *c) kichik oktava Sol, Lya - ikkinchi oktava Re, Mi notalari
- d) birinchi oktava Re, Mi - ikkinchi oktava Fa, Sol notalari

№48. Oʻrta yoshdagi bolalar xor jamoasining son jihatidan tarkibi qaysi javobda toʻgʻri koʻrsatilgan?

- *a) 30-40 nafar
- b) 70-80 nafar
- c) 20-25 nafar
- d) 50-60 nafar

№49. O'rta yoshdagi bolalar xor jamoasini sahnada to'g'ri joylashtirish qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?

- a) diskant- soprano, tenor
- *b) diskant-soprano, alt va diskant-soprano
- c) alt, tenor, bas
- d) diskant-soprano, bas

№50. O'smirlar xor jamoasi nechanchi sinf o'quvchilaridan tashkil topadi?

- a) Umumta'lim maktabining 2, 3 va 4-sinf o'quvchilaridan
- b) umumta'lim maktabining 5, 6, 7, 8, 9-sinf o'quvchilaridan
- * c) akademik litsey va kollej o'quvchilaridan
- d) maktabgacha muassasa tarbiyalanuvchilaridan

№51. O'smirlar xor jamoasi qatnashchilarining yoshini ko'rsatin?

- a) 20-25 yoshdagi bolalar
- b) 7-10 yoshdagi bolalar
- c) 10-14 yoshdagi bolalar
- *d) 14-17 yoshdagi bolalar

№52. Mutatsiya davri qaysi yoshlarni o'z ichiga oladi?

- *a) 13-18 yoshlarni
- b) 7-10 yoshlarni
- c) 20-25 yoshlarni
- d) 10-12 yoshlarni

№53. O'smirlar xor jamoasining umumiy diapozoni:

- a) katta oktava Do - ikkinchi oktava Do notalari
- *b) kichik oktava Do, Re - ikkinchi oktava Sol, Lya notalari
- c) birinchi oktava Do - ikkinchi oktava Fa notalari
- d) birinchi oktava Lya - ikkinchi oktava Lya notalari

№54. O'smirlar xor jamoasining soprano ovozining diapozoni:

- * a) birinchi oktava Do, Re - ikkinchi oktava Sol, Lya notalari
- b) kichik oktava Sol, Lya - ikkinchi oktava Re, Mi notalari
- c) birinchi oktava Fa, Sol - ikkinchi oktava Re, Mi notalari

d) ikkinchi oktava Do, Re - ikkinchi oktava Sol, Lya notalari

№55. O'smirlar xor jamoasining alt ovozining diapozoni:

- a) birinchi oktava Do, Re - ikkinchi oktava Sol, Lya notalari
- * b) kichik oktava Sol, Lya - ikkinchi oktava Re, Mi notalari
- c) birinchi oktava Fa, Sol - ikkinchi oktava Re, Mi notalari
- d) birinchi oktava Do, Re - ikkinchi oktava Sol, Lya notalari

№56. O'smirlar xor jamoasining tenor va bas ovozlarning diapozoni:

- a) birinchi oktava Do, Re - ikkinchi oktava Do, Re notalari
- b) kichik oktava Lya, Si - birinchi oktava Lya, Si notalari
- * c) kichik oktava Do, Re - kichik oktava Lya, Si notalari
- d) katta oktava Do, Re - kichik oktava Do, Re notalari

№57. O'smirlar xor jamoasida rahbar, erkaklar ovozining qaysi jihatlarni e'tibor berish kerak?

- a) tekis ovoz chiqarish va aniq talaffuzga etiborli bo'lish
- b) ovozni zo'rliqtirmaslik, fonetik sifat buzilishlarini oldini olish
- c) sozning sofligi va tiniqligi va ansamblning uyg'unligiga
- *d) barcha javoblar to'g'ri

№58. Xonandalar ovozining buzilishiga olib keladigan sabablar:

- a) xonandalar nafas olish qoidalariga rioya qilmaganlarida
- b) xonandalar tovushlarning baland-pastligini ilg'ab ololmaganda
- c) xonandalarning tovush chiqarish yo'llari xastalanganda va charchagan holatida
- *d) hamma javoblar to'g'ri

№59. Sof musiqiy talaffuzga erishishga yordam beradigan usullar:

- a) mayin va ohista tovushda ijro
- b) yopiq og'iz bilan ijro
- c) "u" unli tovush bilan va|jo'rsiz ijro
- *d) a, v, s javoblar to'g'ri

№60. Xor jamoalarida keng ishlatiladigan nafas turi:

- *a) zanjirsimon nafas
- b) jumlalarga bo‘lingan nafas
- c) cho‘ziq va shoshilmay olingan nafas
- d) tez va chuqur olingan nafas

№61. Tenor partiyasi qaysi kalitda yoziladi?

- a) Bas
- *b) Sol
- c) Bir oktabva past
- d) Tenor

№62. Umumiy ansambl deganda nimani tushunasiz?

- a) temp ansambli
- b) har bir guruhning mutassiligidir
- *c) xor guruhlari o‘rtasidagi ohangdoshlik, ya’ni butun xorning ansambli
- d) tembr ansambli

№63. Dinamik ansambl deganda nimani tushunasiz?

- *a) ovozlar sadosining bir xil tus olishi
- b) usulni bir xilda his etish
- c) bir xil tezlikda ijro etish
- d) yakkaxon va xor jamoasining bir xilda ijro etilishi

№64. Garmonik ansambl bu?

- a) asarning bir xil tezlikda ijro etilishi
- b) ovoz tusining bir xilligi
- c) xordagi barcha guruhlarning bir xil ovozda kuylashi
- *d) akkordlardagi barcha tovushlarning ohangdoshligi

№65. Temp ansambli bu?

- a) akkordlardagi barcha tovushlarning ohangdoshligi
- *b) asarning bir xil tezlikda ijro etilishi
- c) yakkaxon va xor jamoasining bir xilda ijro etilishi
- d) xordagi barcha guruhlarning sadolanishi

№66. Xorda so‘z talaffuzi bu?

- a) nutq organlarining to‘g‘ri va aniq ishlatilishi
- b) undosh tovushlarning to‘g‘ri va aniq talaffuzi
- c) unli tovushlarning to‘g‘ri va aniq talaffuzi
- *d) hamma javoblar to‘g‘ri

№67. Quyidagi iborani, kuylash jarayonida bo‘g‘inlarga to‘g‘ri ajratilishida, qaysi biri aniqroq?

- *a) to-pi-be-rsa-ngiz
- b) to-pib-ber-san-giz
- c) to-pip-ber-sa-ngiz
- d) to-pi-ber-sa-ngiz

№68. Xonandalarni jamoaga yetaklab keluvchi sabablar nimalardan iborat?

- a) musiqiy, musohaba-muloqot
- b) kontsert-ijrochilik, o‘quy-bilim olish
- c) kasbiy-mahorat
- *d) hamma javoblar to‘g‘ri

№69. Soprano partiyasi qaysi kalitda yoziladi?

- a) sol
- *b) bas
- c) alt
- d) lya

№70. Xonandalarning fe‘l-atvorini shartli ravishda qanday toifalarga bo‘linadi?

- *a) barcha javoblar to‘g‘ri
- b) zo‘raki, hassos
- c) mulohazakor
- d) ijodiy

№71. O‘rta yoshdagi bolalarning ovoz xususiyatiga qarab aniqlashda nimalarga e‘tibor qaratiladi?

- a) ovozni zo‘riqtirmasdan va erkin kuylashiga
- b) unli va undosh tovushlarni, o‘nglay kuylashiga
- c) jamoaga faol qatnashishi va to‘g‘ri kuylashiga

*d) ovoz diapozoni, ovoztembri, musiqiy xotirasi va musiqani eshitabilishiga

№72. Oʻrta yoshdagi bolalar ovozining yuqori registr tovushlardagi joylashishi qaysi javobda toʻgʻri berilgan?

- a) birinchi oktava Sol ikkinchi oktava Do
- b) birinchi oktava Lya ikkinchi oktava Re
- *c) ikkinchi oktava Re-Sol
- d) birinchi oktava Si ikkinchi oktava Re

№73. Bolalar xorida qanday ovozlar mavjud?

- a) Diskant
- *b) Bas
- c) Tenor
- d) Messo soprano

№74. Oʻrta yoshdagi bolalar ovozining pastki registr tovushlardagi joylashishi qaysi javobda toʻgʻri berilgan?

- *a) kichik oktava Sol birinchi oktava Mi
- b) kichik oktava Lya birinchi oktava Lya
- c) birinchi oktava Do birinchi oktava Sol
- d) birinchi oktava Si birinchi oktava Lya

№75. Jamoa ijrosidagi detonatsiya deb nimaga aytiladi?

- a) notoʻgʻri nafas olib kuylash
- b) ovoz pardalarining oʻta taranglashuvi
- c) xor ijrosidagi sozning pasayib yoki koʻtarilib ketishi
- *d) hamma javoblar toʻgʻri

№76. Orfoyepeya soʻzining maʼnosi nima?

- *a) soʻzlarning jonli tildagi talaffuzi
- b) soʻzlarning qoʻshiq aytishdagi talafuzi
- c) soʻzlarning musiqiy talaffuzi
- d) hamma javoblar notoʻgʻri

№77 Artikulyatsiya apparatiga nimalar kiradi?

- a) ogʻiz boʻshligʻi, ovoz pardalari, quloqlar
- *b) lab, til, tanglay, ovoz pardalari, tishlar

- c) ovoz pardalari, quloqlar, qo‘llar
- d) lab, til, jag‘, quloq, og‘iz bo‘shlig‘i, qo‘llar

№78. Nafas olishning tugallanishi nimaga ishora beradi?

- a) nafasni chiqarishga
- b) nafasni qayta olishga
- *c) qo‘shiq aytishning boshlanishiga
- d) qo‘shiq aytishning tugallanishiga

№79. Jamoaga qo‘shiq o‘rgatishda nimalarga alohida ahamiyat berish kerak?

- *a) hamma javoblar to‘g‘ri
- b) asarni eshittirish
- c) asarni o‘rgatish
- d) asarni mustahkamlash va badiiy ifodali qilib ijro etish

№80. Asarni o‘rgatishda nimalarga e‘tibor qaratiladi?

- a) jummalarga bo‘lish, aniq talaffuzi, kuyini
- b) ritmik qiyinchiliklarni, tovush xususiyatini
- *c) hamma javoblar to‘g‘ri
- d) to‘g‘ri nafas olishni

№81 Ko‘p ovozlikka o‘tishda qanday uslub qo‘llanilishi

- a) polifonik uslubi
- b) garmonik uslubi
- c) aralash uslubi
- *d) kanon uslubi

№82. Xor jamoasida o‘quv-tarbiya ishlari nimalarga bog‘liq?

- a) doimiy ravishda musiqa savodini olib borish, notalar yordamida kuylashni o‘rganish, interval va akkordlarni to‘g‘ri kuylashga erishish
- a) alteratsiya va dinamik belgilari, o‘lchovlarni tushuntirish
- c) major va minor tonaliklarida kuylash
- *d) hamma javoblar to‘g‘ri

№83. Xorga ton berishda qanday uchtovushlikdan foydalaniladi?

- *a) tonika uchtovushligidan
- b) subdominanta uchtovushligidan
- c) dominanta uchtovushligidan
- d) kvartsekstakkord uchtovushligidan

№84. Xor asosiy necha turga bo‘linadi?

- a) 4
- *b) 2
- c) 3
- d) 5

№85. Yaxlit-bir jinsli xor, qaysi javobda to‘g‘ri berilgan?

- a) soprano, alt, tenor, bas
- b) erkaklar va ayollar xori
- c) bolalar va kattalar xori
- *d) ayollar, erkaklar, bolalar xori

№86. Aralash xor, qaysi javobda to‘g‘ri berilgan?

- a) ayollar xori
- b) ayollar, erkaklar, bolalar xori
- *c) soprano, alt, tenor, bas
- d) erkaklar xori

№87. Toliqsiz aralash xorning tarkibi, qaysi javobda to‘g‘ri

- a) soprano, alt, tenor; soprano, alt, bas
- b) tenor, bas, soprano; tenor, bas, alt
- c) soprano, alt, tenor, bas
- *d) a va b javoblar to‘g‘ri

№88 Aralash xorning umumiy diapozoni, qaysi javobda to‘g‘ri berilgan?

- *a) katta oktava Mi, Fa va ikkinchi oktava Si uchinchi oktava Do
- b) katta oktava Mi, Fa va ikkinchi oktava Mi, Fa
- c) kichik oktava Do, Re va ikkinchi oktava Lya, Si
- d) birinchi oktava Do, Re va ikkinchi oktava Si uchinchi oktava Do

№89. Soprano partiyasining umumiy diapozoni, qaysi javobda to‘g‘ri berilgan?

- a) kichik oktava Fa, Sol va ikkinchi oktava Mi, Fa
- *b) birinchi oktava Do, Re va ikkinchi oktava Si uchinchi oktava Do
- c) kichik oktava Do, Re va birinchi oktava Si ikkinchi oktava Do
- d) birinchi oktava Sol, Lyajva ikkinchi oktava Sol, Lya

№90. Alt partiyasining umumiy diapozoni, qaysi javobda to‘g‘ri berilgan?

- a) kichik oktava Do, Re va ikkinchi oktava Lya, Si
- b) birinchi oktava Sol, Lya va ikkinchi oktava Sol, Lya
- c) birinchi oktava Do, Re va ikkinchi oktava Mi, Fa
- *d) kichik oktava Fa, Sol va ikkinchi oktava Mi, Fa

№91 Tenor partiyasining umumiy diapozoni, qaysi javobda to‘g‘ri berilgan?

- a) birinchi oktava Do, Re va ikkinchi oktava Si uchinchi oktava Do
- b) kichik oktava Fa, Sol va ikkinchi oktava Mi, Fa
- *c) kichik oktava Do, Re va birinchi oktava Si ikkinchi oktava Do
- d) kichik oktava Fa, Sol va ikkinchi oktava Lya, Si

№92 Bas partiyasining umumiy diapozoni, qaysi javobda to‘g‘ri berilgan?

- a) birinchi oktava Do, Re va ikkinchi oktava Do, Re
- b) kichik oktava Do, Re va ikkinchi oktava Lya, Si
- c) katta oktava Mi, Fa va kichik oktava Mi, Fa
- d) katta oktava Mi, Fa va birinchi oktava Mi, Fa

№93. Kichik tarkibli xorlar son jihatidan nechta bo‘ladi?

- *a) 16 tadan 24 tagacha
- b) 20 tadan 35 tagacha
- c) 20 tadan 40 tagacha
- d) 50 tadan 60 tagacha

№94. Oʻrta tarkibli xorlar son jihatidan nechta boʻladi?

- a) 50 tadan 70 tagacha
- b) 12 tadan 16 tagacha
- * c) 28 tadan 40 tagacha
- d) 16 tadan 20 tagacha

№95. Katta tarkibli xorlar son jihatidan nechta boʻladi?

- a) 60 tadan 90 tagacha
- * b) 52 tadan 80 tagacha va undan koʻp boʻlishi mumkin
- c) 45 tadan 75 tagacha
- d) 80 tadan 120 tagacha

№96. Xorning minimal tarkibi?

- a) 15
- b) 10
- c) 8
- *d) 12

№97. Xormeister-bu qaysi rahbar?

- a) Orkestr
- *b) Xor
- c) Raqs
- d) Xalq cholgʻulari ansambli

№98. Aralash xor nima va qaysi ovozlardan iborat jamoa?

- a) Pastki, bosh
- b) Tenor, soprano
- c) Soprano, bosh
- * d) Soprano, alt, tenor, bos

№99. Bir ovozdan bir xil xor qoʻshiqlarining nomi nima?

- *a) Unison
- b) Etyud
- c) Polifoniya
- d) Kanon

№100. Opera deb nimaga aytiladi?

- a) raqs

- b) komediya
- *c) libretto, shery bayon-dramatik pyessa asosida yaratilgan asar
- d) kurash

№101. Xor partiyalarining musiqiy nota yozuvi nima?

- a) Xulosa
- *b) Xor partiturası
- c) Klavir
- d) Yigʻma jild

№102. Xorda, ayollarning ovozlari qaysi?

- a) Altino, tenor
- *b) Soprano, alt
- c) Bariton, bass
- d) Bas, altino

№103. Xorda, erkak ovozlari qaysi?

- a) Soprano, alt
- b) Alt, soprano
- *c) Bas, tenor
- d) Kontralto

№104. Xorda erkaklarning yuqori ovozi qaysi?

- a) Bariton
- *b) Tenor
- c) Bas
- d) Alt

№105. Xorda, erkaklarning pastki ovozlari qaysi?

- a) Kontralto
- b) Soprano
- c) tenor
- *d) bos

№106. Kam uchraydigan ayol ovozlari qaysi?

- a) bas
- b) bas profundo
- *c) pastki, yoʻgʻon

d) soprano

№107. Yuqori ayol ovozlaridan qaysi javob to‘g‘ri?

- a) contralto
- b) tenor
- c) bos
- *d) soprano

№108. Opera nechanchi asrda paydo bo‘lgan?

- a) 20 asrning oxirlarida
- b) 19 asr boshlarida
- *c) 16 asr oxirlarida
- d) 20 asr boshlarida

№109. Vokal musiqasining eng oddiy turi?

- *a) qo‘shiq
- b) oratoriya
- c) opera
- d) suite

№110. Soprano partiyasining umumiy diapazoni qaysi javobda to‘g‘ri berilgan?

- a) si - mi. taxminan...- 1okt, -2 taxminan.
- b) la, si-mi, fa-2 taxminan.
- *c) re 1okt - si 2, yuqorigi 3-okt gacha
- d) re - 1-ok, re-2-taxminan.

№111. Birinchi O‘zbek hajviy operasi qaysi?

- a) “ Bo‘ron “
- *b)” Maysaraning ishi “
- c) “ Dilorom “
- d) “ Nasriddin Afandi “

№112. Xor asarlarida sekin sur'at qaysi javobda to‘g‘ri ko‘rsatilgan?

- a) allegro, allegro moderato, allegretto
- *b) adagio, adagio assai, largo ,largo assai
- c) allegro, maestoso, moderato

d) vivo, vivace, allegro vivache

№113. Tez tempni qaysi javobda to‘g‘ri ko‘rsatilgan ?

a) andante, moderato,

b) adagio, andante

*c) allegro, allegro furriere, allegro maestoso

d) largo, lento

№114. O‘rtacha templar qaysi javobda to‘g‘ri ko‘rsatilgan?

a) adagio, allegro, largo

b) vivo, allegro, vivache

c) preston, adagio, shag‘al

*d) moderato, andante, sostenuto

№115. Qaysi qatorda Katta sahnaviy musiqa asarlari to‘g‘ri ko‘rsatilgan?

a) Lapar, Ring, Balet

b) Orkestr, Syuita, Operetta

c) Lapar, Qo‘g‘irchoq teatr

*d) Opera, Balet, musiqali drama, komediyali asar

№116. Qaysi javobda Bastakor atamasi to‘g‘ri berilgan ?

a) she‘riy matn muallifi

b) nasr muallifi

*c) musiqiy asarlar muallifi

d) badiiy asarlar muallifi

№117. Bir ovozdan bir xil xor qo‘shiqlarining nomi nima?

*a) unison

b) polifoniya

c) polifoniya

d) uyg‘unlik

№118. Xor partiyalarining musiqiy yozuvi nima?

a) xulosa

*b) xor darajasi

c) klavir

d) yigʻish

№119. Xorda diksiya tushunchasi nima?

- a) talaffuz talaffuz qilish
- * b) qoʻshiq paytida matnning aniq talaffuzi
- c) qoʻshiq paytida matnning aniq talaffuzi emas
- d) qoʻshiq aytganda matnning aniq talaffuzi

№120. Musiqali komediya deganda nimani tushunasiz?

- a) jiddiy asar
- b) tragediya
- *c) Xajviy mavzudagi asar
- d) Melodramma

№123. Qaysi javobda Aralash xor toʻliq berilgan?

- a) ayollar ovozi
- *b) ikki guruh ovozi : yuqori-ayollar yoki bolalar ovozi, pastki-erkak ovozi
- c) bolalar ovozi
- d) erkaklar ovozi

№124. Duet bu?

- *a) Ikki ijrochidan tuzilgan ansambl
- b) Yakka ijro
- c) Jamoa ijrosi
- d) Ansambl

№125. Dinamik nima?

- a) partiyalarga ovozlarni ajratish
- *b) musiqa tovushida ovoz balandligi
- c) temp burilishlari
- d) xor partiyalarining qoʻshiqlari

№126. Kamerton nima?

- a) * maʼlum bir balandlikning ovozini chiqaradigan qurilma
- b) instrumental yordam

- c) tezlikni aniqlash uchun qurilma
- d) ishni bajarish

№127. Metronom nima?

- a) dinamikani aniqlash uchun qurilma
- *v) tezlikni aniqlash uchun qurilma
- c) ovozni aniqlash uchun qurilma
- d) janrni aniqlash uchun qurilma

№128. Repertuar nima?

- a) xor partiyalari
- *v) bajariladigan ishlar ro'yxati
- c) dinamik ranglar
- d) xor partiyalarining tarkibi ro'yxati.

№129. Akapella nima?

- a) Yakka, asbob bilan qo'shiq aytish
- *b) Jo'rsiz asar, jo'rnavozsiz kuylash
- c) jo'rnavoz bilan qo'shiq aytish
- d) opera qo'shiqlarini kuylash

№130. Avj nuqtasi?

- a) ishning annotatsiyasi
- b) asarning yakuniy ijrosi
- c) ishning boshlanishi
- *d) asarni kuylashda eng qiyin nuqta.

№131. Akonponiment nima?

- a) polifoniya
- b) Yakkaxonlik
- *c) xor qo'shiqlarini ba'zi vositalar bilan qo'llab-quvvatlash
- d) uyg'unlik

№132. O'zbekistonda ko'p ovozli xor jamoasi nechinchi yilda rivojlana boshlandi va kimlar tomonidan?

- *a) 19-asr V.Sakovich, N.Mironov, S.kuzmenko tomonidan
- b) 20-asr Muxtor Ashrafiy
- c) 21-asr Tolibjon Sodikov

d) 20 asr Doni Zokirov

№133. Ovozning eng pastki va eng yuqorigi tovush oralig‘i qanday nomlanadi?

- *a) Diapozon
- b) Registr
- c) Tessitura
- d) Kulminatsiya

№134. Jo‘rsiz ijro etiladigan xor asari qanday nomlanadi?

- *a) Akapella
- b) Akkomponement
- c) Duet
- d) Ariya

№135. Akapella ijrochiligi xor rahbari asarni boshlash tonini qaysi asbob yordamida aniqlaydi?

- *a) Kamerton
- b) Rubob
- c) Fortepiano
- d) Taxminan aniqlaydi

№136. Kapella rahbarini qanday atashadi?

- *a) Kapelmeystr
- b) Konsertmeystr
- c) Baletmeystr
- d) Dublyo‘r

№137. Musiqada ikki tovush oralig‘i nima deb ataladi?

- *a) Interval
- b) Akkord
- c) Divizi
- d) Registr

№138. Dirijyor va kompozitorlarni hurmat bilan qanday atashgan?

- *a) Maestro
- b) Konsertmeystr
- c) Dirijyor
- d) Orkestr shefi

№139. Musiqa asarini aniq sur'atini belgilashda qo'llaniladigan maxsus asbob qanday nomlanadi?

- *a) Metronom
- b) Pult
- c) Kamerton
- d) Dirijyor tayoqchasi

№140. Biror musiqa asarining ilk ijrosi qanday nomlanadi?

- *a) Premera
- b) Konsert
- c) Uchrashuv konsert
- d) Ijodiy konsert

№141. Nota qo'yish uchun yasalgan maxsus moslama nma deb ataladi?

- *a) Pult
- b) Fortepiano
- c) Arpedjio
- d) Adajio

№142. Bir xil balandlikdagi ikki tovushning bir xil yangrashi qanday ataladi?

- *a) Unison
- b) Duet
- c) Prima
- d) Ko'povozlik

№143. Xor asarini o'rgatuvchi va xor jamoasi bilan ishlovchi rahbar kim deb nomlanadi?

- *a) Xormeystr
- b) Kompozitor

- c) Bastakor
- d) Baletmeystr

№144. So‘zsiz qo‘shiq qaysi javobda to‘g‘ri ko‘rsatilgan?

- *a) Vokaliz
- b) Opera
- c) Ariya
- d) Kantata

№145. Detonatsiya nima?

- *a) Falsh kuylash (tovushning pasayishi)
- b) Sinkopa
- c) Markato
- d) Ligato

№146. Bolalar ovozining kattalar ovoz turlariga o‘tish jarayoni qanday ataladi?

- *a) Mutatsiya
- b) Tembr
- c) Ansambl
- d) Kanon

№147. Xonanda ovozining o‘ziga xos xususiyatlari “tusi, rangi, sifati, jilosi” qanday ataladi?

- *a) Tembr
- b) Diksiya
- c) Intonatsiya
- d) Akkord

№148. Monodiya nima?

- *a) Bir ovozli kuy, yakkaxon xonanda qo‘shig‘i
- b) Akkord
- c) Garmoniya
- d) Polifonik kuy

№149. Birinchi o‘zbek operasi nomini aniqlang

- *a) «Bo‘ron»
- b) «Dilorom»

- c) «Ulug‘bek»
- d) «Layli va Majnun»

№150. O‘zbekiston Respublikasi Davlat madhiyasi mualliflarini va tasdiqlangan yilini aniqlang?

- *a) Mutal Burhanov, Abdulla Oripov 1992 yil 10 dekabr
- b) Baxtiyor Aliev, Abdulla Oripov 1992 yil 1 sentyabr
- c) Avaz Mansurov, Sirojiddin Sayyid 1992 yil 1 oktyabr
- d) Rustam Abdullaev, Muhammad Yusuf 1991 yil 10 dekabr

№151. Toshkentda Turkiston xalq konservatoriyasi nechanchi yilda ochilgan?

- *a) 1918 yilda
- b) 1916 yilda
- c) 1917 yilda
- d) 1920 yilda

№152. Toshkent Davlat konservatoriyasi nechanchi yilda ochilgan?

- *a) 1936 yilda
- b) 1938 yilda
- c) 1940 yilda
- d) 1934 yilda

№153. O‘zbek Davlat opera va balet teatri nechanchi yilda tashkil topgan?

- *a) 1939 yilda
- b) 1937 yilda
- c) 1938 yilda
- d) 1940 yilda

№154. Xonanda yoki biror cholg‘u asbobini eng baland yoki eng past tovushlar oralig‘i qanday nomlanadi?

- *a) Diapazon
- b) Dissonans
- c) Diarama
- d) Dialog

№155. Musiqiy – sahna asarlar (opera, balet, musiqali drama) bo‘limlari orasidagi tanaffus qanday nomlanadi?

- *a) Antrakt
- b) Anshlag
- c) Anons
- d) Aperto

№156. Bolalar ovozini toping?

- *a) Diskant,alt
- b) Tenor
- c) Bas
- d) Bariton

№157. Dinamik tusni aniqlang?

- *a) Kreshchendo
- b) Repriza
- c) Diez
- d) Bemol

№158. Xor asari ustida ishlash necha bosqichdan iborat?

- *a) 3 bosqich
- b) 5 bosqich
- c) 7 bosqich
- d) 4 bosqich

№159. Ayollar ovozini toping?

- *a) Alt,soprano
- b) Bas
- c) Tenor
- d) Diskant

№160. Ovoz qizdirish mashqlari necha minutdan iborat?

- *a) 10 – 15 minut
- b) 5 – 7 minut
- c) 7 – 9 minut
- d) 2 – 5 minut

№161. Bariton ovozi qaysi xorga mansub?

- *a) Erkaklar xori
- b) Bolalar xori
- c) Ayollar xori
- d) Aralash xor

№162. Aniq soʻz talaffuzi qanday ataladi?

- *a) Diksiya
- b) Falset
- c) Intonatsiya
- d) Oktava

№163. Koloratur soprano ovozi qaysi xorga mansub?

- *a) Ayollar xori
- b) Erkaklar xori
- c) Bolalar xori
- d) Aralash xori

№164. Eng past ovozni aniqlang?

- *a) Oktavachi bas
- b) Alt
- c) Baritone
- d) Bas

№165. Bolalarning eng past ovozi qanday ataladi?

- *a) Alt
- b) Diskant
- c) Tenor
- d) Bas

№166. Soprano, alt, tanor, bas ovozlari birgalikda qaysi xorga mansub?

- *a) Aralash xor
- b) Erkaklar xori
- c) Ayollar xori
- d) Bolalar xori

№167. Erkaklarning eng past ovozini aniqlang?

- *a) Oktavachi bas

- b) Baritone
- c) Bas
- d) Tenor

№168. Aralash xorda nechta asosiy ovoz partiyasi mavjud?

- *a) To‘rtta
- b) Bitta
- c) Ikkita
- d) Uchta

№169. Xorda nafas qanday usullarda olinadi?

- *a) c va d javoblar to‘g‘ri
- b) O‘pka
- c) Ko‘krak qorin
- d) Yuqori ko‘krak

№170. Ayollarning eng yuqori ovozini aniqlang?

- *a) Kalaratur
- b) Soprano
- c) Metsso soprano
- d) Alt

№171. Kapella nima?

- *a) Xor jamoasi
- b) Ansambl
- c) Orkestr
- d) Duet

№172. O‘zbekiston Davlat filarmoniyasi qoshida birinchi xor kapellasi nechanchi yil tashkil topdi?

- *a) 1952 yilda
- b) 1950 yilda
- c) 1954 yilda
- d) 1953 yilda

№173. Opera matni nima deb ataladi?

- *a) Libretto
- b) Ariya

- c)Romans
- d)Cantata

№174. Kulminatsiya nima?

- *a) Avj
- b) Oʻrta qismi
- c) Boshlanish qismi
- d) Xotima

№175. Koda deb nimaga aytiladi?

- *a) Asarning xotima qismi
- b) Musiqa bezaklari
- c) Tovush almashishi
- d) Muqaddima

№176. Eng koʻp xor asarlar qayta ishlagan bastakor kim?

- *a) B.Umidjanov
- b) M.Ashrafiy
- c) A.Vasileva
- d) D.Zokirov

№177. Qaysi ovozni «bulbul»ning ovozig a oʻxshatishadi ?

- *a) Koloratur soprano
- b) Soprano
- c) Alt
- d) Tenor

№178. Xorda yakkaxon, dirijorning qaysi tomonida turadi?

- *a) Chapda
- b) Oʻngda
- c) Oʻrtada
- d) Xorning orqasida

№179. Akkolada nima?

- a) Ovoz yoki cholgʻularning serohang kuyi
- *b) ikki yoki bir necha nota yoʻlidagi ijro etiladigan musiqa satrlar tizimi bogʻlangan qavs

c) Musiqa asari bayoni va rivojida eng baland nuqta (kulminatsiya)

d) bir nota yoʻlidagi qavs

№180. Ovozning eng pastki va eng yuqorigi tovush oraligʻi qanday nomlanadi

*a) Diapozon

b) Registr

c) Tessitura

d) Kulminatsiya

№181. Mimika soʻzining maonosi nima?

a) Xor, shuningdek orkestr partiyalarini ikki-uch va undan ortiq ovozlarga vaqtinchalik boʻlinishi

b) Kuylashda adabiy matnni toʻgʻri (savodli va aniq) talaffuz qilish malakasi

*c) Inson his tuygʻularini aks ettiruvchi yuz muskulllarning ifodali harakatlari

d) raqsga tushish

№182. Eng kam uchraydigan erkaklarning quyi ovozi qanday ataladi?

*a) Oktavachi bas

b) Bas

c) Tenor

d) Bariton

№183. Falset uslubi dirijyor tomonidan qachon qoʻllaniladi?

*a) Xorga ton berishda

b) Qoʻshiq kuylashda

c) Konsertda

d) Ijro paytida

№184. X-asrda qaysi sanʼat turi paydo boʻlgan?

*a) Teatr.

b) Raqs.

c) Xor.

d) Opera.

№185. Xor san'ati necha yo'nalishda rivojlanib kelgan

- *a) 2 yo'nalishda
- b) 1 yo'nalishda.
- c) 5 yo'nalishda.
- d) 3 yo'nalishda

№186. O'zbekistonda xor san'ati nechanchi asrda kirib kelgan?

- a) 20-asr boshi
- b) 19-asr oxiri
- c) 16-asrda.
- *d) a va b javoblar to'g'ri

№187. Temp nimani bildiradi?

- *a) Ijro sur'atini.
- b) Asarni janrini.
- c) Asar xarakterini.
- d) Asar dinamikasini.

№188. oktava Do –dan 2 oktava Fa –sol qaysi ovozlarda diapozoniga xos ovoz?

- *a) Bolalar
- b) Ayollar
- c) Erkaklar
- d) Bolalar va ayollar

№189. Romans matnlari ko'pincha qanday mavzuda yoziladi?

- *a) Ichq-muhabbat
- b) Vatanparvarlik
- c) Madh qilich
- d) Mardlar hayoti

GLOSSARIY

Ansambl (fr. ensemble - birgalikda) - 1. Vokal yoki cholg'u musiqa bir necha ijrochi tomonida ijro etilishi. **2.** Bir guruh artistlarning bir butun badiiy jamoa holida chiqishi. **3.** Uncha katta bo'lmagan ashulachi

(vokal) yoki cholgʻuchi (**sozanda**)lar jamoasi uchun yarratilgan musiqa asari. Ijrochilarning soniga qarab, bu ansambllar turlicha ataladi. Ikki ijrochi uchun boʻlsa - duet, uch ijrochi- okted va h.k. Baʼzan A.soʻzi orkestr yoki xor atamasining kichraytirilgan turiga yoki orkestr, xor va baletning kichik toʻdasiga nisbatan ham aytiladi. Opera, oratoriya, kantata va musiqalidramalarda ham A. lar boʻladi. A. atamasi yaxshi tuzilgan va yuksak ijrosi bilan ajralib turadigan badiiy jamoalarga nisbatan ham qoʻllaniladi: Oʻzbekiston davlat teleradiosining dutorchi qizlar, Y.Rajabiy nomidagi maqomchilar, M. Turgʻunboyeva nomidagi “Bahor” Oʻzbek Davlat raqs A.lari v/b.

Akkompanement(fr.accompanement, accompagner. - joʻr boʻlish) - ashula aytganda yoki biror cholgʻu asbobida chalganda unga joʻr boʻlish. Ashulaga fortepiano, xalq cholgʻu asboblari, turli xil notalar partiyasi.

Ansambl(trio, kvartet, kvintet) va orkestrlarda joʻr boʻlish mumkin. A. yakkaxon ashulachi yoki cholgʻuchiga garmonik va ritmik hamohang boʻlib, musiqa asarining badiiy darajasini chuqurlashtiradi.

Gamma - oktavadan kam boʻlmagan oraliqdagi tovushqatorning bir tekis koʻtarilishi yoki pasayishi. G. yunonlarda uchinchi harf nomi boʻlib, u bilan oʻrta asrdagi eng pastki tovush, yaʼni katta oktavadagi sol tovushi koʻrsatiladi.

Diapazon (yun. diapason - hamma torlararo) - ashulachining ovozi, cholgʻu asbob, tovushqator, lad, kuy va b. ning tovush hajmi, ovoz va musiqa asboblaridagi eng pastki va eng yuqorigi tovush oraligʻi (intervali).

Dinamika - musiqa tovushlarining qattiq-sekin ijro etilishi. D. da tovushni turlicha chiqazish, yaʼni bir yoʻla qattiq yoki sekin, asta-sekin kuchaytirish yoki sekinlashtirish v.b. boʻlishi mumkin. D. ning asosiy turlari *forte* (forte nota yozuvida qisqartirib -*f* hoida yozilladi) - qattiq, kuchli; *piano* (piano, nota yozuvida qisqartirib - P hoida yoziladi) - sekin; *crescendo*(kreshchendo - tovushini asta-sekin kuchaytirish); *diminuendo* (diminiendo - tovushni asta-sekin pasaytirish).

Dinamik tuslar - musiqa asarini ijro etishda badiiy chiqishning nazarda tutib, tovush kuchini oʻzgartirish. Buning uchun turlicha belgi va koʻrsatkichlar qoʻllaniladi. bulardan eng muhimlari:

P (piano) sekin;

PP (pianissimo) juda sekin;

MP (messo piano) oʻrtacha sekin (pianoda qattiqroq, forteda sekin);

F (forte) qattiq kuchli;

FF (fortissimo) juda qattiq, kuchli;

MF (messe forte) oʻrtacha qattiq;

CR (kreshcendo) tovushni tobora kuchaytirib borish;

DIM (diminuendo) tovushni sekinlatib borish.

Kamerton - muayyan balandlikka ega boʻlgan va aniq tovush beruvchi kichik bir asbob. K. ijrochilik amaliyotida cholgʻu asboblarni sozlash uchun ishlatiladi. A. *kapella* ijrochiligida xor rahbari asarning uchtovushligini K. yordamida aniqlab, xordagilarga eshittiradi, yaʼni xor ovozini sozlaydi.

Kompozitor- musiqa asarini bastalovchi ijodkor. Professional K. lar oliy musiqa maktabi- konservatoriyaning kompozitorlik fakultetida taʼlim oladilar. Xalq ijodiyotida mohir xonanda va sozandalardan bastakorlar chiqadi.

Kompazitor maʼlum bir mavzuni badiiy tasvirlaganidek, xalq ijodiyoti, yaʼni folklordan foydalanib yoki shu folklor materialini oʻzgartmagan xolda, uni boyitib, badiiylashtirib beradi. Kompazitorlarning ijodi xalq ijodiyoti bilan chambarchas bogʻlangan; ular gʻoyaviy va badiiy jihatdan yuksak saviyadagi musiqa asarlari yaratuvchi ijodkor-dirlar.

Kulminatsiya - (lotincha *si men*- choʻqqi) -- musiqa asari yo uning maʼlum bir qismining eng yuqori nuqtasi, avji.

Nyuans - (frans.-*nuance* -- ohang, tus)-- tovush ohangdoshligi. Musiqada dinamik va tovushlarning eshutilish xarakterini oʻzgartirish belgilari. Masalan, *dolce* -mayin, muloyim, *appassionato* –serzavq va boshqa nyuansni qoʻllash bilan ijro qilinadigan musiqa asarining shakli, ayrim joylarini boʻrttirish yoki aksincha, sekin berilishiga, shuningdek, ijrochilik mahoratiga bogʻliq.

Sinkopa - (ital. yun. *synkope*- qisqartirish) - qattiq chalinadigan (aksentli) notaning odatdagi kuchli hissadan kuchsiz hissaga koʻchishi.

Temp, surʼat - musiqa asarining ijro etilish surʼati (tez-sekinligi) boʻlib musiqaning xarakterini aniqlashga yordam beradi. T. musiqa asarining mazmuni, xarakteri bilan bogʻliq. Musiqa asari yoki uning ayrim qismining T. italyanacha atamalar bilan koʻrsatiladi. Bu koʻrsatkichlar 17-asrdan boshlab qoʻllanila boshlandi. T.lar asosan uch turga boʻlinadi;

1.Ogʻir surʼatlar

Largo - choʻzib

Lento - choʻzibroq

Adagio - og'ir

2.O'rtacha sur'atlar;

Andante - ortacha og'ir

Moderato - ortacha tez

3.Tez sur'atlar;

Allegro - tez

Vivo - choqqon

Cholg'u musiqa - cholg'u asboblari ijro etish uchun mo'ljallangan musiqa asarlari; yolg'iz bir cholg'u asbobi uchun, turli ansambl, orkestrlar chun va orkestr jo'rligida yolg'iz bir cholg'u asbobi uchun mo'ljallanadi. Biror cholg'u asbobida ijro etuvchi musiqachini cholg'uchi deyiladi. O'zbek xalq cholg'u asboblari tuzilgan ansambl va yakka cholg'u asboblari uchun ham maxsus kuylar mavjud. Masalan: Rohat, To'rg'ay, Dutor bayoti, Qo'shtor kabi kuylar yolg'iz dutorda ijro qilinadi. Shuningdek nay, tanbur, g'ijaklarda chalinadigan ayrim kuylar ham keng tarqalgan.

Aksent - biror tovush yoki okkordni qattiq chalish. Odatda taktning kuchli hissasida kelib A.li nota $>$, sfk V va b. belgilar bilan ko'rsatiladi. Shuningdek, A. ritmik cho'zimni ortirish orqali garmoniya tembr va kuy harakatini o'zgartirish va b. da qo'llaniladi.

Partitura - ansambl, xor, orkestr musiqasining nota yozuvi. Barcha ijrochilarning partiyalari ost-ust tik bir qancha nota yo'llarida P.da yoziladi, bular bir yo'la ijro etilishini bildirib turadi. Partiyalarning taqsimlanib yuqoridan quyi tomon turdosh cholg'u asboblari bo'yicha keladi. O'z navbatida bir turdagi cholg'u asboblarning eng yuqori registorigi yuqorida qolganlari registori bo'yicha pastkli satrlarda yoziladi. P.simfonik, duhavoy, xalq cholg'u asboblari orkestrlari, kavrtet, kvintet, xor v.b. uchun bo'lishi mumkin. Simfonik orkestr P.sida eng yuqoridagi puflama yog'ch cholg'u asboblari, so'ng puflama mis urma cholg'u asboblari arfa, fortepiano, torli-kamonchali asboblari joylashadi. Shuningdek duhovoy orkestr xalq cholg'u asboblari orkestri, kamer orkestrlarning o'ziga xos P.tuzilishlari mavjud. xor P. sida yuqorida xotin-qizlar ovozi quyida erkaklar ovozi yoziladi.

Tessitura (ital. tessitura-tovush balandligi) ohang yoki ovoz diapazoniga yoki musiqa asbobi. Tessitura uch hil bo'ladi: baland, o'rta va past. O'rta tessitura ovozni maqomiga keltirib kuylashda qo'l keladi.

Shtrixlar – (Mediator) mezrobning torlar ustidagi turli hil harakatlari.

Aplikatura - Cholg'u dastasiga chap qo'l barmoqlarini qo'yish tartibi.

Pozitsiya – Chap qo‘l barmoqlarining Rubob dastasida joylashishi.
Kadensiya – Italiyancha cadenza, yig‘ilaman, tugallanaman hotima.
Nola – O‘ziga xos vibrato (tebranish)
Qochirim – An’anaviy ijro ko‘nikmasi.
Glisando – Barmoq bilan sirg‘alish harakati
Allegro – Asarning sur‘atini belgilovchi temp
Allegretto – Allegrodan tezroq
Moderato – O‘rtacha tezlik
Antante cantabile – O‘rtacha kuychang
Molto creshendo – Asta –sekin balandlatish
Presto – Juda tez temda ijro

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Sh.M.Mirziyoyev Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollari bag‘ishlangan majlisidagi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. //Xalq so‘zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11
- 2.Sh.M.Mirziyoyev Buyuk kelajagimizni mard va oliyanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent “O‘zbekiston” – 2017y.
- 3.Sh.M.Mirziyoyev Erkin va farovon demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. “O‘zbekiston” NMIU, 2016y.
- 4.Sh.Mirziyoyev Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq faravonligining garovi. “O‘zbekiston” NMIU, 2016 y.
- 5.“O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni. 1-ilova: “2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasi”. Xalq so‘zi gazetasi. 2017 yil 8 fevral soni va Internet resurs: www.lex.uz.

Asosiy adabiyotlar

1. G.Dmitriyevskiy Xorovedeniye i upravleniye xorom. M., 1957.
2. Ye.A. Gudkova Uzbekskaaya xorovaya literatura. T., 1974.
3. N.Sharafiyeva Xorshuoslik. G‘.G‘ulom nomidagi adabiyot va san‘at nashriyoti. T., 1987.
4. Sh.Ro‘ziyev Xorshunoslik. G‘.G‘ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti. T., 1987.
5. L.X. Jumayeva O‘zbek xor musiqasi tarixidan. T., 2000.
6. N.Sharafiyeva Xor sinfi. T., 2005.
- 7.S.B.Saidiy. O‘zbek xalq cholg‘ulari uchun partitura va klavirlar. “Musiqqa” nashriyoti. Toshkent- 2015.
- 8.L.Djumayeva, N.Sharafiyeva. “Xor sinfi va kamer xor”. O‘quv qo‘llanma. Toshkent-2017y.
- 9.Sh.Ro‘ziyev “Xorshunoslik” O‘quv - metodik qo‘llanma. Toshkent-1987y.
- 10.L.Djumayeva, N.Sharafiyeva. “Xor sinfi va kamer xor”. O‘quv qo‘llanma. Toshkent-2017y.

11. G. Mansurova “Xorshunoslik va xor jamoalari bilan ishlash uslubiyoti” O‘quv qo‘llanma. Toshkent-2008y.
12. R. G‘. Qodirov “Boshlang‘ich sinfda ko‘p ovozli kuylash”. T 1997.
13. Sh. Ro‘ziev “Xorshunoslik”. T. 1990.
14. K. Pigrov “Rukovodstvo s xorom” M. 1964.
15. N. I. Qoziyev “Xor dirijyorligi xrestomatiyasi” I-qism. Toshkent-1976y.
16. N. I. Qoziyev “Xor dirijyorligi xrestomatiyasi” II-qism. Toshkent-1976y.
17. N. I. Qoziyev “Xor dirijyorligi xrestomatiyasi” III-qism. Toshkent-1977y.

2. Xorijiy adabiyotlar:

- 2.1. Mishael Pilhofer and Holly Day “Music Theory for dummies” Indiana USA 2007. Wiley Publishing Inc.
- 2.2. James Tackett. “Fundamentals of church music Theory” Austin Christian Akappella Musik. Abilene Christian University. 2009.
- 2.3. Barbara Kreader, Fred Kern, Phailip Keveren, Mona Rejino. Piano Lessons Book 2001

3. Elektron ta’lim resurslari:

- 3.1. www.tdpu.uz
- 3.2. www.pedagog.uz
- 3.3. www.ziyonet.uz
- 3.4. www.edu.uz
- 3.5. tdpu-intranet.Ped

MUNDARIJA

KIRISH	4
ASOSIY NAZARIY QISM (MA'RUZA MASHG'ULOTLARI)	6
Xor ijrochiligida uyg'onish davri	6
Xor madaniyatining rivojlanishi	6
Xor san'atining ahamiyati va roli	7
G'arb mamlakatlarida xor ijrochiligi	8
Rossiyada xor ijrochiligi	9
Yevropa davlatlarida xor ijrochiligining paydo bulishi	13
Gannover va London. Ingliz milliy madaniyati bilan tanishish	14
XVII asrlarda Yevropa san'ati	17
Italiyada barokko san'ati	17
O'zbekistonda xor san'atining rivojlanishi	20
O'zbekistonda xor dirijyorligi ta'limini tashkillashtirish va rivojlantirish	21
O'zbekiston davlat konservatoriyasi qoshidagi musiqiy teatr studiyasi xori	23
Havaskorlik xor san'atining rivojlanishi	24
Professional xor san'atining rivojlanishi	24
AMALIY MASHG'ULOTLAR	26
O'lchovlar	26
Diapazonlar	27
Ovoz sozlash mashqlari	28
XOR UCHUN ASARLAR	30
O'zbekiston respublikasi davlat madhiyasi (M.Burxonov musiqasi)	30
Yallama yorim (O'zbek xalq kuyi)	34
Ruboyi (B.Umidjonov musiqasi)	36
Osen (D.Martini musiqasi)	37
Chashmi siyoh (Afg'on xalq qo'shig'i) M.Burxonov qayta ishlagan, N.Rahmatov qayta notaga olgan	38
Hardam ilgari (H.Muhamedov musiqasi)	44
Sevikli yor (X.Izomov musiqasi)	45
Olmacha anor (O'zbek xalq kuyi)	49
Shedrik (Ukrain xalq qo'shig'i, N.Leontovich qayta ishlagan)	53

O‘rik gullaganda (M.Leviyev musiqasi)	56
O‘zbekiston vatanim - manim (D.Omonullayeva musiqasi)	61
O‘zbekiston-ona, onajon (A.Mansurov musiqasi)	63
Vecher (P.Chaykovskiy musiqasi)	68
Madrigal (Erazmus Vidman musiqasi)	71
Basma, Basma taglari (Ozarbayjon xalq kuyi)	74
Diyorim o‘lkam (H.Raximov musiqasi) Sh.Yormatov yoshlar xoriga moslashtirgan	78
O‘ziga bek O‘zbekiston (Ahmad Haydarov so‘zi va musiqasi)	86
(Qo‘ng‘iroqlar qiroli) Carol of the Bells (Petatonix Version)	93
Nazorat savollari	116
Glossariy	143
Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati	147